МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО
свет

АРАДУВЛ 1923-ча шера денз

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областной Грозненски городской комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 65 (2586) | КIиранди, 13 август, 1961 шу. | Мах 2 кеп.

ПРОГРАММА ПРОЕКТ — ХIАРА КЪАХЬЕГАМХОЧУН КХЕТАМГА!

Боарам боацproperties деган гIоздаьнна ба укх деношка беррига советски нах: КПСС ЦК июньски Пленумо массава раьза а волаш мога а яь араяьннача ший Программа проекта тIа вай хьамсарча парте дIакхайкадаьд: **советски адамий хIанзара тIехье коммунизме яхаргья,** аьнна.

Деган гIоздаьнна долча советски халкъаша йоах, Программа проекта тIа це лаьрхIа турпала гIулакхаш толамца кхоачашхургдолга хIанззехьа гуш да. Укх деношка советски халкъа кердача коталоно цIаькха а цецдаьккхад дуне — советски космонавта майора Герман Титова 25 сахьата 17-зза лаьттана го баьккхаб. ХIанз дерригача дунен тIара адамаш вай Даьхен, цун ценал долаш волча виIий сий деш тIоараш детташ да. Цхьаккха моттиг яц вай мехка коммунисташа, беррига къахьегамхоша Программа проект шерра ца ювцаш.

«Парте керттера це лерхIар «хIаранегара — хьинарга хьежжа, хIаранена — эшачунга хьежжа» яха дешаш байракха тIа яздаь йола коммунистически общество хьалъяр да» йоах программа проекто. Уж дешаш кIоаргга хIаране дега чу дувш. Боккъонцахьа кхоачашхургда «дерригa сага лаьрхIа, дерригa сага вахар тоадара» яха парте лозунг.

КПСС кердача Программа проекта лоархIам белгалбоаккхаш нов. Хрущева аьннад: «Советски халкъ, социализм хьал а яь, бIубенна коммунизм хьалъеча новкъа додаш да. Укх деношка парте Центральни Комитета Пленумо мога а яь массанешка ювцийта кепа теха йолча вай парте Программа проекто белгалъю коммунизм хьалъяр духьа, бIаь шерашка дерригача адамашта дагалаьттар кхоачашдар духьа боаржабаьча къовсама йоккха фронт. Цу сийлахь-доккхача гIулакха юкъе дакъа лаца доккха ираз кхаьчад вайга».

ХIанз доккха исторически документ шерра дувцача хана партийни организацей сийлен декхар да из болх массайолча моттигашка кхетамца вIаштIехьбаккха. Массанена а дика цIайовзийта еза Программа проект, хIара саг массайолча положенех кIоаргга дIакхета а веш. Къаьстта белгалдаккха деза вай мехка коммунизм хьалъяра мел лоархIаме я Программа проект.

Из болх шерра дIаболабеннаб вай республике. Предприятешка, учрежденешка, колхозашка, совхозашка цIаькха а цIаькха а ешаш я Программа проект, из дIайовзийташ беседаш ю агитатораша, пропагандисташа, партийни, советски, профсоюзни, комсомольски органий болхлоша. Программа араяьннача хьалххарча деношка Грозне кхаь дийнахьа лекторийи пропагандистийи семинар хиннай. Цига, Программа проекта тайп-тайпарча разделаех лекцеш йийшай. Цул тIехьагIа партийни комитетий докладчикашта Программа проектах инструктивни доклад яьй, иштта кхы а.

Цхьабакъда, из болх денгара денга дIахо кхы а шербе безаш ба. Программа проект ювцаш хьинаре дакъа лоацаш хила беза беррига коммунисташ, беррига къахьегамхой. Партийни комитеташ декхарийла я предприятешка, учрежденешка, колхозашка, совхозашка Программа проект Iомаеш йола тайп-тайпара кружокаш вIашагIйохка, лоархIамегIа йолча разделаех лекцеш ешаргйолаш болх вIаштIехьбаккха. Кхетамца вIаштIехьъяккха еза гойтара агитаци а. ЛоархIаме да Программа проекта чулоацам гойташ йола стендаш массайолча клубашка, цIеча уголокашка, полевой станашка вIаштIехьъяхар. Из беррига болх бувзабенна хила беза вай предприятеша, колхозаша, совхозаша КПСС XXII-ча съезда сийна тIаийца социалистически декхараш кхоачашдарца.

Кхетама болх бераш хила беза Программа проект кIоаргга йовзаш, хIара положени яшха ховш, хIара хаттара жоп дала карагIдаргдолаш. Вай пропаганда йоккха опыт йолаш я. ХIанз цун ерригача торонех бизза пайда эца беза. Партийни организацеш декхарийла я из болх боккхача политически боарамах чакхбаккха.

Коммунизм хьалъяр — из халкъа културий, хьинара, хьаькъала гIулакх да. Коммунизм хьалъераш нах ба, хIаьта из хьал а ю наьха духьа. ХIара советски саго ший къахьегамца гаргайоалаю коммунизм. Цудухьа вай парте керттера декхар лерхI общества берригача членаша коммунистически хьисапе къахьегаргдола гIулакх кхоачашдар.

Обществана долча берката къахьегар хIара сага сийлен декхар да, йоах Программа тIа. — Физически бале а хьаькъалца беш бале а моллагIа обществана беш бола болх лоархIаши сий деши ба. Къахьегама дикагIа йолча организацешца, общественни боахам лелабара дикагIа долча хьокхамашца къахьегамхой кхетабанза барг бац.

Къаьстта терко тIаяхийта еза Программа проекта цу положенех нах дIакхетабеш.

Партийни комитетий декхар да коммунисташа, берригача къахьегамхоша Программа проектах телаш йола ерригa предложенеш ханнахьа гул а яь вIаштIехьъяхар.

Ший турпалча истореца вай хьамсарча парте хьахьекхад, цун керттера декхар къахьегамхой ираз кхоллар долга. Из сийлен декхар да КПСС Программа проекто кхоачашде лерхIар а.

Сийлахь-доккхача исторически документо кхоачашде лерхIача турпалча гIулакхех, дерригa советски халкъ санна, доккхал деш ба вай республика къахьегамхой. Программа проект — из вай мехка коммунизм хьалъяра байракх я, йоах цар. Дег чура Программа проект къоабал а еш, уж бIубенна ба КПСС XXII съезда сийна тIаийца декхараш кхоачашдергхиларах.

СОВЕТСКИ ЛЕТЧИКА-КОСМОНАВТА МАЙОРА Г. С. ТИТОВА СОВЕТСКИ СОЮЗА ТУРПАЛ ЯХА ЦIИ ЯЛАРА ХЬАКЪЕХЬАРА

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

«Восток-2» яхача кемаца-спутникаца гIордаьнна хIама а деш космосе вахарах Ленина ордени «Дошо Седкъа» яха медальи а луш Советски Союза Турпал яха цIи лойла летчика-космонавта Титов Герман Степановича.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Л. БРЕЖНЕВ

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ

ЛЕТЧИКА МАЙОРА Г. С. ТИТОВА «СССР ЛЕТЧИК-КОСМОНАВТ» ЯХА ЦIИ ЯЛАРА ХЬАКЪЕХЬАРА

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

«Восток-2» яхача кемаца-спутникаца космосе ваха леларах «СССР летчик-космонавт» яха цIи лойла Советски Союза гражданина летчика майора Титов Герман Степановича.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Л. БРЕЖНЕВ

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ

Йоккхача Кремлевски двореце хинна советско-румынски доттагIлен митинг

Йоккха Кремлевски дворец. 11-ча августе укхаза, СССР Лакхехьарча Совета заседанеш хулача зале, советско-румынски доттагIлен митинге гулбелар столица фабрикай, заводий, учреждeней болхлой, инженераш, гIулакхера нах, Москвана юххерча кхашкара къахьегамхой, гIишлошъераш, Iилмани култураи деятелаш, писателаш, СССР ТIема Низий викалаш, советско-румынски доттагIлен Общества членаш.

Iалальмате чIоагIа, дIаьхдаь тIоараш техар гулбенна хиннача наха румынски партийно-правительственни делегацена керте латта Румынски болхлой парте ЦК хьалхара секретарь, РНР Паччахьалкхен Совета председатель Георге Георгиу-Деж, Румынски болхлой парте ЦК член, Министрий Совета председатель, Румынски Халкъа Республика Паччахьалкхен Совета председатела заместитель Ион Георге Маурер, КПСС ЦК Хьалхара секретарь, СССР Министрий Совета Председатель Н. С. Хрущев, новкъостий Л. И. Брежнев, А. И. Микоян, Н. А. Мухитдинов, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, Г. И. Воронов, РНР партийно-правительственни делегаце членаш президиуме гучабаьлча.

Митинг хьайийлар КПСС Московски городской комитета хьалхарча секретара П. Н. Демичева. ТIаккха къамаьлаш дир советско-румынски доттагIлен Общества правлене председатела РСФСР просвещене министра З. И. Афанасенко, «Серп и молот» яхача завода воккхагIа волча вальцовщика коммунистически къахьегама ударника Н. М. Митюшина, В. И. Ленина цIерахча совхоза болхлочо З. Д. Хрячковас, «Трехгорная мануфактура» яхача комбината ткачихас Е. Н. Евдокимовас. Цар дег тIара моаршалаш хийттар Румынски Халкъа Республика партийно-правительственни делегацега, чIоагIа доккхал а деш дийцар вошал долча румынски халкъа социализм хьалъяра даькъе карагIдаьнна доккхий толамаш.

Цига дIаьхха къамаьл дах КПСС Центральни Комитета Хьалхара секретарь, СССР Министрий Совета Председатель Н. С. Хрущев Iалальмате чIоагIа, дIаьхдаь тIоараш а тохаш тIаийцар митинге хиннача наха. Советскии румынскии халкъашта юкъера доттагIал, халкъа Республика къахьегамхошта карагIдаьнна гIордаьнна доккхий толамаш дийцар цо. Арахьарча политика дешашта хетадаь дар дукхагIа дола къамаьл. ТIема кхерамаш а ца деш, тIема герзаш а доацаш, машара хьале капиталистически мехкашца яхь лелае Советски Союз кийча хилар юха а дIакхайкадир Н. С. Хрущева. Цхьан стола тIа Iо а хайша, сих а ца луш, саббарегIа дийца а дийце къоастаде вай, белгалдаьккхар цо, хьалха дIабаьннача тIемах юхейисача тIехьален тIа керда къовсамаш хьал ца хьайтара де дезар фуд, аьле, иштта да вай яхар. Правительства деш дар нийса кхетадарах а из хьаллоацаш уж хиларах а Коммунистически парте Центральни Комитета а Министрий Совета а цIерах Н. С. Хрущева баркал аьлар Советски мехка берригача болхлошта, техникашта, инженерашта, Iилмахошта, гIулакхерча наха.

Зале юха а чIоагIа, дIаьхдаь тIоараш техар председателал деш волча Румынски Халкъа Республика партийно-правительственни делегацена керте латтачоа — Румынски болхлой парте ЦК хьалхарча секретара, РНР Паччахьалкхен Совета председатела Георге Георгиу-Дежа дош делча.

Румынски халкъагара советски нахага дIайха вежарий моаршал а луш, новкъоста Георге Георгиу-Дежа аьлар, делегаце Советски Союзе яьккхача хана бокъонца дола румынски-советски доттагIлен цIей хилар. Румынерча къахьегамхоша, белгалдаьккхар оратора, коммунизм хьалъяра даькъерча советски халкъа опытах дукха пайда эц. КПСС Программа проект йоккха тIехьале я иштта Румынски болхлой партена а. Социализм хьалъяреи дерригача дунен машар бахьанце лоаттабеча къовсамеи дешай хьакъехьара румынскии советскии халкъий позицеш йизза цаIаш хилар белгалдаьккхар Георге Георгиу-Дежа.

Митинг йистеяьлар. Советски Союзеи Румынски Халкъа Республикеи халкъашта юкъе вежарий бартцхьоагIои вIаши дика гIулакхаши хилар кхы цIаькха а къаьгга хьахьекхар цо.

Митинге хиннача наха даггара даькъала йийцар новкъост Георге Георгиу-Деж керте а латташ йола РНР партийно-правительственни делегаци а, цу делегацега гIолла, низ болаш йолча социалистически лагера мехкий дерригача халкъашца айхха оагIув а болаш, керда вахар хьалдара новкъа бIубенна дIадода сий дола румынски халкъ а.

(ТАСС).

Тахан гIишлошъерий ди да

Сийлахь ба шун къахьегам, гIишлошъераш!

«Советски гIишлошъераш де а доагIаш доккхал де йиш йолаш ба коммунизма материально-технически база юллаш лоаттабеча къовсаме шоаш хьалхарча мугIарашка латташ хиларах...

ГIишлошъераш эггара хьалха кхоач нах бахаш йоацача моттигашка, цига вахар а дул, кхоане а кийчъю. ГIишлошъерий турпалча къахьегама сий ду халкъо. Семилетка маIа а кхал а турпалий дикача гIулакхех доккхал деш хургья тIехьа тIайоагIа тIехьенаш!...»

Иштта лоархIам бу Коммунистически парте советски гIишлошъерий къахьегамах.

Тахан гIишлошъерий ди да. Дикача къахьегама совгIаташца накъа болх шоай цIейна «Чечингстрой» треста чуйоагIача СУ-1 болхлой. Парте Программа проект йийшача денз къаьстта айденнад цар хьинар.

— Дукхача хана денз оаха дувцаш, тхона дагадоахкаш хинна хIамаш да Программа тIара дараш,— йоах гIишлошъераша. Оаха дег чура къоабал ю из.

Сий долаш ба хьа къахьегам гIишлошъер! Хьа кулгаш да уж, нах чубаха цIенош, школаш, берий бешамаш, дукха а чоалхане а гIишлош хьалъераш!

СУРТА ТIА: шоана гу СУ-1 гIишлошъераш: (аьрдехьара аьттехьа) каменщик Напаев Султан, плотник Котов Юрий, каменщикаш Графов Владимири Денисултанов ХIарони.

Болх сиха бари дика бари — из да цар дагардар.

И. ПЛИЕВА сурт.

Къона гIишлошъераш

Доккха декхар да Черноречье 920 дешархочоа лаьрхIа школа еш йолча строительно-монтажни управлене коллективана хьалхашка латтар: ер дешара шу дIадолалуш йистеяккха еза школа.

Школа чура хьаьха а, басараш хьекха а йоаккхилга тIадиллад Кузьминов Ивана кулгалдеш йолча штукатурий-малярий комсомольско-кагирхой бригадана.

КПСС XXII съезда сийна вахте а этта, ер декхараш тIаийцад бригадо: дерригa чура балхаш 15-ча августе йистедаха, дерригa балхаш дикеи тIехдикеи де, материалашта кхоамбе.

Шоаш а дешархой хинна дукха ха йоацача цу къоначa болхлоша хьинаре къахьег хIанз. Коммунистически къахьегама бригада яха сийлен цIи яккхара тIатIертта къовсам лоаттабу цар. Шоайла вIаши новкъосталаш де, къахьегама овсарле лакхъе торо хургйолаш шишша-кхоккха говзал Iомаяьй цар. Масала, цхьаццане йиъ-йиъ говзал Iомаяь ба Екатерина Касаткина, Иван Серегин, Евдокия Бурыкина, Вера Сухорукова.

Парте съезда сийна тIаийца декхараш кхоачаш а деш, дерригa чура балхаш йистедаьха яла йоал бригада. — Тхоай балхаш даь даьлча кхыча бригадашта новкъостал дерга оаха, — йоах ерригача коллектива цIерах бригадиро нов. И. Кузьминова.

Вай сийрда кхоане хьалъешь советски наьха вахар тоадеш деча балхашта хьинар совдоаккхаш дола боккхача лоархIамера документ да КПСС кердача Программа проект. Берригаш вIашагI а кхийтта йийшар комсомольско-кагирхой бригадо Программа проект, белгала лакхъелар къахьегама овсарле. Июль бетта план 131 процент кхоачашъяьй.

— Ма доккхал де йиш йолаш гIулакх да-кх вай дер — коммунизме бахаргболча наха школа хьалъеш да-кха вай! — йоах Незамутдинова Розас.

— Вай-м воаш а дахаргда Роза, коммунизме, массане а дика къахьегилга мара кхы хIама мича эш цунна-м, — аьлар Халилова Зояс.

М. АЛБОГАЧИЕВ.

Герман Титовна хетаяь пресс-конференци

МОСКВА, 11 август. (ТАСС). Тахан М. В. Ломоносова цIерах йолча Московски Паччахьалкхен университете саг чу а волаш дола космически кема толамца урагIа а дахийта чудайтара хетаяь советскии доазол дехьарчеи журналистий пресс-конференци хилар.

СССР-а Iилмай Академеи СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий Министерстваси гулъяьча цу пресс-конференце гулбеннарий чIоагIа уйла тIаэзар шийна. Цига дакъа лоацаш хилар Советски Союза Турпал летчик-космонавт Г. С. Титови советски Iилма а техника а цIи хеза бола викалаши.

Пресс-конференци хьаеллаш къамаьл дир СССР-а Iилмай Академе президента академика М. В. Келдыша.

Шортта доакъар хургда

ХьайбаштаIана тоъал доакъар Iалашдара чIоагIа терко тIайохийт оаха. ХIанзале хьекха яьннай 126 гектар суданка, хIаьта шозза хьекха яьннай 40 гектар клевер, 14 гектар магар. Хьайбаша Iа доаккхаргдолча моттиге тIа а эза, аргIаш даь латт 3842 центнер йол.

ХIанз мамогга силос хьоккхаш да тхо. Силос хьоккхаш цхьа комбайн я, хIаьта укх деношка цхьаькха а комбайн араяргья силос хьакха.

1602 гектара тIа дIайийна хьажкIаш я тха укх шера, цунах 900 гектар ялата лаьрхIа я. ХьажкIаш чуэцара кийчо еш да тхо.

«Ингушский» совхоза 1-ча отделене болхлой:
А. КОМУРЗОЕВ — бухгалтер;
У. АРСАМАКОВ — тракторни бригада бригадир;
Н. ЕВЛОЕВА — доярка;
Б. КАЗИЕВ — хьакхий-товарни ферма заведующи.

Советско-румынски коммюникена КУЛГАШ ЯЗДАР

МОСКВА, 11 август. (ТАСС). Румынски Халкъа Республика партийно-правительственни делегаци доттагIлен тIехьа Советски Союзе хиларах йолча коммюникена тахан кулгаш яздир Кремлерча Йоккхача дворецe.

Коммюникена кулгаш яздир КПСС ЦК Хьалхарча секретара, СССР-а Министрий Совета Председатела Н. С. Хрущева, Румынски болхлой парте ЦК-а хьалхарча секретара, Румынски Халкъа Республика Паччахьалкхен Совета председатела Георге Георгиу-Дежа.

Коммюникена кулгаш яздеча хилар новкъостий Л. И. Брежнев, Н. Г. Игнатов, Ф. Р. Козлов, А. И. Микоян, Н. А. Мухитдинов, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, Г. И. Воронов, кхыбола официальни нах.

Коммюникена кулгаш яздеча румынски оагIонгахьара хилар РРП ЦК-а Политбюро член, Министрий Совета председатель, Румынски Халкъа Республика Паччахьалкхен Совета председатела заместитель Ион Георге Маурер, РНР партийно-правительственни делегаце кхыбола членаш.

Ханнахьа кийчле хьажкIаш чуэца

Ялатийна лаьрхIа 2000 гектар хьажкIаш йийнай «Шалинский» совхозо. ЧIоагIа дог гIоздоал форд санна хьийкъа латта совхоза кхаш бIаргадайча, дагабох шоай низ ца кхобеш хьинаре къахьийга сий дола хьажкIаш лелаераш. ХIаьта иштта безам боагIа царна дагахьа ловца баккха а. Хьанна йовзац нов. Музыкаева Маликас доал деш йола 2-ча отделенера хьажкIаш лелаю звено. Отделене кхашта юкъе къаьстта белгала да цо доал деш дола 60 гектар кха. Маликай звенос лаьрхIад хIара гектара тIара 120 центнерал кIезигагIа йоацаш фуалъяьха хьажкIаш яха.

Совхозе цIи хеза я № 3 йолча отделенера нов. Абдуллаев Салама доал деш йола звено а. Ше доал деча 100 гектар кхай тIара хIара гектара тIара 100 центнерга кхаччалца фуалъяьха хьажкIаш яха лаьрхIад звенос.

Царел а тIехъяла лерхIаш я № 6 йолча отделенера нов. Зубайраев Са-Iид-Эмий звено. ХIара гектара тIара 120—130 центнер хьажкIаш яха лаьрхIад звенос ше лeладеча 20 гектар кхай тIара.

Иштта дукха а ба «Шалинский» совхозе цIи хезача хьажкIаш лелаеча Зармаев Iабдул-СаIида опытах болх а беш хьинаре къахьегаш бола болхлой.

ХIанз совхоза болхлой керттера гIулакх да хьажкIаш чуэца кийчбалар. Массехк ди мара дац из бехктокхамера ха хьатIакхача, 20-ча августа а кхы хьалхагIа а чуэца йолае лаьрхIад гибридни хьажкIаш. Цу гIулакха кийчо еш я совхоз. Ерригача отделенешкарча хьажкIаш лелаеча звеной болхлошца хьажкIаш чуэцара хьакъехьа де дезараш дувцаш совещанеш яьй дукха ха йоацаш. ХьажкIаш чуэцара хьакъехьара шоай декхараш дика дIадайзад царна. ХIара отделененеи звенонеи графикаш увттаяьй, иштта белгалбаьхаб хьажкIаш чуэца арабаргбола болхлой, дукхагIа йолча отделенешка хьаттараш кийчъяьй, лесхозага кийчдайтад хьажкIаш лаьтта цегIала Iойохкаргйоацаш хьаттарашка дахка зIараш, хьаттарашка хьажкIаш хьатIаувза кийчъяьй 16 автомашина, 8 тракторни тележка, 31 шин говра фургон. Совхозо хьадайтад 600 тускар, хьажкIаш чуйохка 30 доа.

Е еззача тайпара терко ю укх шера хьажкIаш лораяра гIулакха. ДукхагIа йолча отделенешка хаьхошта вышкаш яьй. Соахка ялх мара ца хиннача 16 саг оттаваьв хьажкIаш лорае. Цул совгIа хьажкIаш лораяра йоакхо еш хургья совхоза актив а общественни организацеш а.

Дика кийчо яьй совхозо общественни питанена, Iалашъяь я хьажкIаш чуэцача болхлошта мел эша продукташ, белгалбаьхаб дикагIа даар кийчдеш бола кхалнах а.

Совхоза партийнии, профсоюзнии, комсомольскии организацеша дукхагIа дола массово-политически балхаш кхашка це лаьрхIад хьажкIаш чуэцача хана. Къаьстта дукхагIа теркам тIабохийтаргба КПСС Программа проект Iомаяра гIулакха.

ХIанз КПСС райкома болхлой а ухаш хIара отделенерча юххьанцарча парторганизацерча агитаторашца совещанеш ю, КПСС Программа дикагIа а кIоаргагIа а болхлошта Iомаяр дувцаш. ЙиълагIчеи шоллагIчеи отделенешка хIанзале а чакхъяьннай цу тайпара инструктивни совещанеш. Белгалдаккха дезаш да уж совещанеш хилалехьа а ерригача отделенешка агитатораша Программа хьакъехьа болхлошца беседаш яь хилар.

Ала деза, хьажкIаш чуэцара новкъарленаш ергйолаш дола цIенхаштта кхоачамбоацараш хилар а. Совхоза кхоачамбалла яц хьажкIаш чуэцаш йола «КУ-3» яха комбайнаш, 12 погрузчик езача метте цаI мара яц. Кхоачам хилал вIаштIехьъяьккхаяц автотранспорт. Совхоза эш 60 автомашина, хIаьта хIанз укх сахьате йолаш 32 мара яц. Кхыметтел гужтранспорт а ларттIа кийчъяьяц укхаза. Масала, № 3 йолча отделене 12 хила езача 7 мара шин говра фургон яц. Цу ворхIнех а цхьаяраш чархаш тIара аьшкаш эшаш я. Белгалдаккха деза ерригача отделенешка а чархаш тIа детта аьшкаши цергаши ца хиларах дуккха фургонаш латташ хилар. Совхозо ше вIаштIехьдаккха дезаш да из гIулакх.

Эггара бехктокхамера ха хьаэттай «Шалинский» совхоза коллективана. ХьажкIаш чуэца йийза ца Iеш, 3000 гектар шекара свеклаш чуэца а еза цун. Цу балхаьца цхьана дIадахьа деза гIожеи мошеи доакъар Iалашделга а.

Совхоза директор нов. Глотов, керттера специалисташ, общественни организацеш, кулгалхой, отделенешкара активисташ декхарийла ба хьажкIаш ханнахьа чуэцара мел эшар де, хьинар дола болхлой коллектив цу гIулакха ларттIа оарцагIъяккха. Совхозе 1000 болхло ва. Боккха низ ба из. Ханнахьа а ца йойташ а хьажкIаш чуэцар — из да «Шалинский» совхозо КПСС XXII съезда кийчде лаьрхIа деза совгIат.

Хь. ГАЛАЕВ.

1961-ча шера 7-ча августа радиои телевиденеи гIолла

Н. С. ХРУЩЕВА даь къамаьл

Дукха деза новкъостий!

Вай мехка паччахьалкхен деятелаша радиои телевиденеи гIолла къамаьл делга дика Iадал а хинна дIадотташ латт. Тахан са безам ба, мехка чухь вай гIулакхаш мишта лел лоацца шоана дувца, тIаккха дунен халкъашта юкъерча хьала дешаш а дувцаргда аз.

Эгтара хьалха мукъаьа сона, кхы цIаккха а сийлахь-боккха толам баккхарца — «Восток-2» яха кемаспутник космосе даха лелар дика камаьхал а йоалаш чакхдаларца берригa советски нах даггара даькъал бувца.

ЦIаккха а ца баьча бесса 25 сахьатал дукхагIа бIаьх а луш кема-ца-спутникаца космически никъ баьб майора Герман Степановича Титова. Белгалъяь программа йизза кхоачаш а яь, Советски Союза аьнначa районе Iовессав космонавт. Цу наькъо ше хьайоах ше фу никъ ба. Планеташта юкъе лелалга кхоачашдара новкъа кхы цхьаькха а боккха гIа баькккаб адамлено, из полет бахьан долаш.

Лаьттан букъ тIарча дерригача халкъаша чIоагIа раьза хинна даькъала дувц космос караерзаяра даькъе советски Iилманнеи техниканеи карагIдаьнна гIордаьнна дола толамаш.

Советски халкъо баькхача цу дерригдунен исторически толамца хетта вай парте Центральни Комитета, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, Советски правительствас даь кхайкарал кепайоазон тIа арадаьннад тахан. Космонавта турпала подвиг доккха цIей а даь белгалйоаккхаргья вай мехко, из Москве юха цIавенача дийнахьа.

КПСС Централни Комитета, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, Советски правительства цIерах кхы цIаькха а даггара даькъала вувц аз советски халкъа, Коммунистически парте денал дола вoI — Герман Степанович Титов. Даькъала бувц аз вай башха дика Iилмахой, конструктораш, инженераш, болхлой — советски Даьхен сий доаккхаш из керда сийлахь-йоккха подвиг шоай къахьегамца кийчъяь а кхоачашъяь а бола берригаш.

Дукха деза новкъостий! ХIанз са безам ба вай промышленноста болх бувца, юрта боахама гIулакхаш мишта лел дувца.

Шоана дага ма доагIий, вай ворхI шера плана контрольни цифраша шоай йоккхалца дерригa дуне цецдаькха хилар. Советски семилетка дегаш ай а дир, гIад а бигар вай доттагIий. Цо йоккха гIайгIа тIакхоачайир социализма моастагIашта. ХьалхагIа а яьххача тайпара, семилетка кхоачашъюлургйолаш яц, яхаш бола вай ца дезараш а нийсбелар доазол дехьа. Вахаро чIоагIа футтарбир империалисташха бола, воча дагара Iийхараш.

Семилетка кхоачашъюлургхилар бакъдаь ца Iеш, юххьанца лаьрхIа хиннар совдоаккхаш шоашкара хIамаш тIа а дийттад цунна социалистически Даьхен сийле а йоаккхаш, шоаш деча башха дикача гIулакхаща вай болхлоша, колхозникаша, инженераша, Iилмахоша. Капиталистически дунен тIарча кIезига тешарийи футтаройна хабараш дувцарийи, кIаьдагIа аьлча а, юхьIаьржийр цу тIадийттараша.

Вай промышленноста балхах дола цхьадола хIамаш дувца, паччахьалкхен экономически низ гойташ долча хьокхамий цIераш яха мукъаьа сона.

Ховш да, семилетка хьалхарча шин шера план дикка тIеххкхоачашъяьлга. ХIанз дукха ха йоаццаш кепайоазон тIа арабаьннаб 1961-ча шера — семилетка кхоалагIча шера — хьалхарча ах шера план толамца кхоачашъяь хиларах бола хоам. ВорхI шера планах цу юкъагIа арахеца лерхIаш хинначул, 15 миллиард сома маьха хийца ца Iеш, дукхагIа промышленни продукци арахийцай семилетка хьалхарча шин шераи ах шераи. Болат хьадаьд 7,6 миллион тонн дукхагIа, прокат — 6 миллион тонн дукхагIа, мехкдаьтта даьккхад 8 миллион тонн дукхагIа, хьалъеча, гIишлошта эша аьшкабетонеи бетонеи конструкцеши деталаши хьаьйй 12 миллион кубически метр дукхагIа, кIадаш — 900 миллион метр дукхагIа, кога гIирс — 53 миллион сага бувххал дукхагIа.

ЧIоагIа лоархIаме да, бIарччача пхелагIча пятилетках (1951—1955 шераш) хийца хиннар миссел промышленни продукци семилетка шин шераи ах шераи арахийца хилар белгалдаккхар.

Продукци хьаяра планаш тIеххкхоачашъярахи из хьаярга дIабода мах чухнахьа баккхарахи накопленеш алсам а яьлар, яйгача промышленностага дахийта кхы тIа а кхо миллиард сом гаргга ахча хьожаде торо а хилийтар. Халкъа вахара хьал-торо кхы дIахо а тоае лерхI ворхI шера плано. ХIаьта уж задането дика камаьхал а йоалаш кхоачашъеш а я. ДегIаух алапешта телаш дола ахча, обществага дIакхоачаш йола хIамаш, вIалла а ца даьча бесса, дукха хьалдеш латт наха чуIе цIенош.

Шоана гуччa тайпара, промышленносто болх дика бу, эррига а хьаийцача, планах де лийрхIар тIеххкхоачацу цо. Цхьабакъда, хIанз а йолаш я шоай планаш кхоачаш ца еш заводаши фабрикаши. Семилетка ханал хьалха кхоачашъяра декхараш чакхдахара цу предприятешкара дала доагIаш дола беркат далац, яхилга да из. Итташ эзараш дикагIа йолча коллективашта нийсса балхаш дац цар. Динза даргдоацаш да, хIара заводо, фабрико, руднико, хIара колхозо, совхозо планах де доагIа дерригa балхаш кхоачаш а тIеххкхоачаш а дара мел эшар делга.

ХIанз дувцаргда аз шоана юрта боахамера хьал хIанз вайцига мишта эттад. Хьалха дIадахача шин шера, воай торонашка хьежжа ца йоахаш, кIезигагIа яьхай юртбоахама продукташ. Из бахьан долаш дулх, шура, хьоанал санна йолча продукташца городаш Iалашъяра даькъе цхьацца халонаш хилар. Миштай вай укх шерара перспективаш, яхача деша дух тIа бовла ловш ба дуккхабараш. Юрта боахам дегIабарга хьежжа хул дукхагIа долча хьале халкъа вахара хьал-торо тоалулга.

Хьагучох, Советски Iаьдал эттача хана денз цхьанна шера ца яьннача тайпара дукха хьа а яргья, эцарг а я юртбоахама продукташ укх шера.

Еррига юртбоахама культураш дIаювш дола лаьтта 204 миллион гектар хинна Iац. Хьалха цIаккха ца хиннача бесса дукха да из. Ялатийна лаьрхIа хьажкIаш дIайийнай 7,7 миллион гектар — соахкарчул 2,6 миллион гектар дукхагIа. Дукха а дукхагIа дIайийнай горохаш, Iов йоаккха культураш, доакъара кхеш. Чуийнна сиха чуэцаш латт хьувкъамаш.

Хьалха дIаяхача хана цхьанна шера ца хиннача тайпара дукха божа бар мехка шу долалуча хана, 75,8 миллион божа бар уж, цу даькъе 34,8 миллион дахка доахан а долаш; хьакхарч 58,7 миллион яр, жа 133 миллион дар. Цо фу йоах аьлча, хьайбай боахам кхы дIахо а дегIабоалабара вайцига дика кIийле я, йоах.

ХIанз дукха ха йоацаш Кубане, Ростовски областе, Украине хиннав со, юрта боахама болхлоех веттавенов кхаши наьха къахьегамах хьадоала беркаташи бIаргадайнад, шоай къахьегамца доккхий хьувкъамаш кхедаьча нахаца къамаьлаш хиннад. Ала деза, сайна бIаргадайначоа со геттара раьза хилар, лоацца шоана из дIадувца а лов сона.

Хьаэцаргья вай, масала, Украина. Шоана дагадоагIаш махиллара, ЦК январски Пленуме вай къахетам баь битанзар Украина санна йолча йоккхача республика кулгалхой, балхаца цIенхаштта кхоачамбоацараш хиларах чIоагIа критика йир царна. Яьча критиках нийса, партийни Iаьдалах выводаш а яь, болх эрга а баькха, халкъа дерригa материальни а духовни а низаш оарцагIдаьхар Украина кулгалдеча болхлоша. Юрта боахам дегIабоалабара даькъе доккхий толамаш доахаш я укх шера республика. ДукхагIа дар кIа а долаш, 5-гIа август хьаотташ 552 миллион пунт ялат дехкад паччахьалкхенга Украина колхозашеи совхозашеи. ХIаьта соахка бIарччача шера хьажкIаш а тIехь 359 миллион пунт мара ялат дехкадацар республико паччахьалкхенга. Новкъосташа Подгорнеи Щербицкеи яхачох, кхы тIа а паччахьалкхенга итташ миллионаш пунташ кIа, горох, борц, кхыйола ка бола, Iов йоаха культураш, кхеш йохкаргья Украино. Долче, хургья кIай маькх, хургда, украинцашта а дайна, хингилгаш а худар а.

Ялат алсамдаккхара хьажкIаш санна йолча низ болча торонех эца а ховш тайда ийцаб украинцаша. Цар уж ондда дукхагIа дIайийнай. Укх шера Украине 7,3 миллион гектар хьажкIаш дIайийнай, царех лоадама хIама ца эшшаш 4 миллион гектар ялатийна чуэцаргья. ХьажкIаш гIулакх дика даь а тIехдаьнна дикача хьала тIа а я. Нагахьа санна уж чуэцилга дика вIаштIехьдоаккхе, миллиард пунтал дукхагIа фуалъяьхача хьажкIий яккха йиш хургья колхозашкеи совхозашкеи. Цо торо хулийтаргья, украински новкъосташа яхачох, фуалъяьхача хьажкIий 450—460 миллион пунт паччахьалкхенга йохка.

Украине доаккха ялат алсамдаккхара боккха лоархIам болаш хилар къахьегам дика вIаштIехьбаккхар, къа дикагIа хьийгачоа совленна мах телга юкъедоаладар.

Бокъонцара турпалал, гIулакх дика вIаштIехьдаккха а доккхий толамаш даха а ховш шоаш хилар хьахьекхад Украина къахьегамхоша, цун коммунисташа, комсомольцаша. Из деча иштта доккха хIамаш карагIдаьннад Украина Коммунистически парте Центральни Комитета, республика Министрий Совета, парте обкомаштеи райкомаштеи, облисполкомаштеи, райисполкомаштеи, совнархозашта, юххьанцарча партийни организацешта, профсоюза, комсомола кулге латтарашта а.

Кхыча дикача хоамашта а шуца дагавала лов сона. Са къамаьлаш хиннад парте Краснодарски крайкома секретараца нов. Воробьевцеи крайисполкома председателца нов. Коломийцацеи. Районий, колхозий, совхозий болхлошца даьча къамаьлех хьагуча даьннача юххьанцарча хоамашка хьежача, укх шера паччахьалкхенга ялат дохкара план тIеххкхоачашъе лерхI шоаш, аьлар цар.

Иштта къамаьлаш хиннад са Ставропольски края, Ростовски, Белгородски, Курски, Тульски, Орловски областашта кулге латтарашца а. Цу краяшкеи областашкеи ялаташ во хьийкъадац. Соахкарчул дукхха а дукхагIа паччахьалкхенга ялат дохка лерхI цу районашкарча колхозашеи совхозашеи.

ХьажкIаш а кхыдола ялаташ а дика хьувкъара хьакъехьа хоза хоамаш ух Сталинградски, Саратовски, Оренбургски, Поволожьяи Уралеи кхыча областий колхозашкареи совхозашкареи.

Еррига чa Российски Федерацерча юрта боахама къахьегамхоша доккха дакъа лоац ялат а юрта боахама кхыйола культураш а алсамъяхара даькъе. Август бетта 5 ди хьаотташ Федераце колхозашеи совхозашеи 779 миллион пунт ялат дехкад паччахьалкхенга, вешта аьлча, соахка цу хана дехка хинначул 122 миллион пунт дукхагIа. Новкъосташа Вороновеи Полянскеи яхачох, паччахьалкхенга ялат дохкара даькъе тIаийца декхараш кхоачашдергда Российски Федераце.

Массехк дош целинни лаьттаех. Цига хIанз долалуш мара дац ялат чуэцилга. Целинни краяи СибарегIени районашка, ховш махиллара, дукха а тIехьагIа кхач ялаташ, цудухьа хьалха хургa иззал аьнна, цифраш ювца. Цхьабакъда, целинни лаьттай республикай, краяй, областий кулгалхоша а иштта хьайоах планаш кхоачашъергхилар, тIеххкхоачашъе а мег.

Цу тайпара, Российски Федераце, Украина, Казахстана ялаташ малагIча хьале да а хьожаш тIаийца декхараш кхоачашдойя, соахкарчул миллиард пунт дукхагIа ялат эца торо хургья паччахьалкхенга. Оаш дика кхета ма дой, вай халкъа боккха толам из хургхилар.

ДIаде фу дIаоттадаьчули иззал ялат паччахьалкхенга дехкачули тIехьагIа, моттигашкарча болхлоша баьча лоархIамах, колхозникашта трудоденоех дIадала а, дикагIа балхаш даьрашта совнагIа луш дар дIадала а, хIаьта иштта доакъарийна дIаоттаде а мел эш ялат юхедусаргда колхозашка.

ХIанз юрта боахаме керттера декхар да ший ханнахьа, дика, вIалла а доа ца деш хьалхедаь дерригa ялат чуэцилгеи ца дойташ лораделгеи.

Юрта боахама толамаш хаданза дегIаахийтара къахьегаш да Советски Союза дерригa халкъаш. Шоана гуччa бесса, юрта боахама продукташ онда дукхагIа хьае торо я вай укх шера. Нагахьа санна ялат хуле, доакъар хуле хьайбаш а дебаргда, алсамдаргда дулх, шура, даьтта, тоалургда бахархой Iалашбелга.

Цунца цхьана дагакхаба деза хIанз вайна дикагIа бIаргагуш дола балхацара кхоачамбоацараши халонаши. Воашкарча йоккхийча торонех дика пайда эца беза. ХIанз вайга кхы а дикагIа кхоачашде йиш я юрта боахам дIахо а сихха дегIабоалабара декхар.

Берригa халкъа боахам дегIабоалабара йола вай перспективаш Iалаьмате йоккхий я. Ужаш хьахьекхай Советски Союза Коммунистически парте Программа проекта тIа.

Из документ кепайоазон тIа арадаьккха башха дукха ха яц, цудухьа мехка чухь а мехкал арахьа а Программа проекто мах мишта бу хIанззехьа а юкъара выводаш е хьалха лелхаргдац вай. Дерригачa дунен дегаш айдаь йола Программа проект чIоагIа уйла тIаяхаи хьаштдолаши Iомаеш ба миллионаш нах. Исторе чу вай парте эггара хьалха укх таргтгарча хана кхоачашхургдола юкъарчалдоаццаш дола практически декхар а лаьрхIа хьалхашка оттаду коммунистически общество хьалъелга. Советски наьха вай ханара тIехье коммунизме яхаргья аьннача Программа выводо дегаш гIад а дут, керда низаш тIа а тох.

ЧIоагIа тийша а волаш, хIанззехьа ала йиш йолаш да, цхьан сато санна, дерригачa советски халкъо а вай парте Программа проект могаеш хилар. Собранешка деча къамаьлашца, кепайоазонца, радиои телевиденеи гIолла советски наха хьакхайкаду шоай ленински парти, шоай сийлахь - йоккха социалистически Даьхе бахьанце курал чуессаи гIозбаьннеи шоаш хилар.

Программа проект Iомаеча хана хIара советски сага, къаьстта а боаккхагIбараштa, уйланца духьал отт укх тIеххьарча итт шерашкахь халкъо хьабена никъ. Экономически культурнии гIулакхашта тIехьабиса мохк хиннача ра, халкъа лоIами къахьегами бахьан долаш вай Даьхенах низ болаш, тIеххьара а кхоачаще лерхIача сийлахь-доккхача декхарга — коммунизмага эггара хьалха никъ буллаш йола социалистически паччахьалкхе хиннай.

Экономика, Iилма, культура доакъошка вай даьхача толамаша, лерагIа машар безара политика лелаяро боарам боацаш чIоагIа лакхдаьд Советий мехка дунен халкъашта юкъера сий, айбаьб дунен событеш дегIаяхкара бола цун лоархIам.

Советски Союза халкъаша даьха дерригa толамаш а коталонаш а Ленина белгалдаьха хьаькъалера гIулакхаш парте чакхдахарах хиннад.

Коммунистически кхоллама, машар безара, интернационализма уйла чулаьца я кердача Программа проект. Дерригачa мехкашкарча вай доттагIаша, социалистически капиталистически мехкашкарча вошал долча марксистско-ленински партеша Программа проект шоаш могаеш хилар хьакхайкаду, белгалдоах дунен халкъашта юкъерча коммунистически болхлойи болама исторически лоархIам болаш из хилар. Вай заман чу эггара тIех дола документ а марксистско-ленински теори дегIайоалаяра доккха хIама тIатохаш а лерхI цар Советски Союза Коммунистически парте Программа.

Алхха вай доттагIий хинна ца Iеш, коммунизма моастагIий а ба вай парте керда программни документ Iомадеши цун мах беши. Цар низ дIакхачац из хьоаха ца деш Iе, низ дIакхачац вай парте Программа проект дерригачa дунен тIа чIоагIа наьха дег тIа кхьча хилар къайладахьа.

ЧIоагIа белгал хIама деций ер бакъдар: Америка ВIашагIкхийттача Штатий сената цхьацаболча деятелаша «США-цара цIенхаштта йола яхь» лерхI Программа проектах, хIаьта Программа проекта тIа хьалхашка оттадаь декхараш кхоачаще Советски Союза низ кхоачаргхиларах щек а бац уж. Цар хьалхадоах: «Программа проект наьха безам тIагIоргболаш хилара лоархIам ца беш Iе йиш яц». Хьайла, эггара дукхагIа сенах кхер господаш империалисташ!

Вай тешаш да, кердача Программа идеяшта дунен тIарча берригачa наьха хьакъалашка а дегашка а тIабода никъ корабоагIаргхиларах. ЧIоагIа раьза хинна тIаийту Программа тIара, социальни нийсхо ца хиларах, низ-Iоткъамеи эксплуатацеи еррига формаех тIема унзарленех беррига нах мукъабахара исторически декхар кхоачаш а ду, халкъашта лаьттан тIа машар, къахьегам, паргIато, нийсхо, ираз чIоагI а ду коммунизмо, яха, низ бола дешаш.

Программа проект Iомаеча хана советски халкъо еш йола керттера вывод я къахьега дезилга, коммунизм сихагIа хьалъяр духьа, вай советски Даьхен низ чIоагIбареи из тоаяреи духьа кхы цIаькха а къахьега дезилга.

Капиталистическичул дукхагIа аьттув болаш социалистически экономика хилар алхха теоретически бахьанашца бакъ хинна Iац хIанз. Материальни бахьанашца а къаьгга цика пуш да из хIанззе а. Шоайла доттагIал долча социалистически мехкаша шерагара шерага хьаьувкх экономически дегIаахара сухалашта, Iилман-технически хьакъал лакхдалара, къахьегамхой хьал-торо тоаяра, иштта кхы дуккхача доакъашка а шоаш тIех хилар.

Экономически гIулакхашка диллача капиталистически мехкаш Советски Союзал гаьнна хьалха долча хана а тIехь вай, марксисташ-ленинцаш, чIоагIа тийша дар социалистически хьисаперча производства торонаш вIалла доазув доацаш дукха хиларах. Социалистически строй толашагIа йолгах кIоартгеи цIаккха шек варгвоацаши Владимир Ильич Ленин тийша хиларца торо хилар цун бехача боахамах мохк боаллаши вай халкъ къизача моцало къамаргашка гIолла тоIадаьи лаьцаи хиннача граждански тIом лаьттача шерашке а экономически яхь оттаяра капитализм тIахьеха, общественни строй бе-башха йола паччахьалкхенаш вIаши гIулакхаш а леладеш машаре яхара идея кхайкае.

Ший общественни строй экономически котъяргхиларах тийша волчоа хьаштдац из строй кхыча халкъех герзий низаца дIайолла гIертта. Гой цудухьа ях вай капиталистически паччахьалкхений кулгалхошка: хьадувла, халкъашка, историега дIале вай, малагIа строй дикагIа я, социалистически я е капиталистически я дукхагIа йоахалургйолаш а прогрессивни а, яха къовсам къоастабелга. Халкъаша шоашта еззар хьаэцаргья, хIаьта царех наьха материальни а духовни а хьашташ дикагIа кхоачашдеш йола строй торгья.

Советски Союзо а, социалистически кхыча мехкаша а санна, алхха тIом хьашт ца хиларал совнагIа, империалисташка уж тIемаш ца хьоадайтара де йиш мелъяр ду. Машар бахьанце лоаттабу къовсам шоай эггара лоархIамегIара декхар лийрхIад коммунисташа массаза а. Вай тешаш дола гIулакхаш, вай хьадехараш, вай дечун программа дIаязъяьй соахка Москве хиннача коммунистически болхлойи партей викалий Совещане Заявлене тIа. Империализма идеологаша шоай сакхетташехь а телхаду цу Совещане Заявлене маIан, доапараш дувц коммунистех, дунен халкъашта юкъера къастанза дола дешаш тIемца къоастаде гIерт уж, яхаш а, царех доацар хьадолла гIерт. Цхьабакъда, уж берригаш а ца халлалца бийца оапаш ба. Совещане документий чулоацам фуб хьажа безам а болаш къахьийгача хIаранена гуччадаргда социалистически мехкаш, еррига вошал дола коммунистически партеш паччахьалкхенашта юкъе тIемаш хилара хоадам боллаши тешшамеи духьал хилар. Вай арахьарча политика никъ вIаши гIулакхаш а леладеш машаре дахилга ба, тIом бац.

Паччахьалкхенашта юкъера тIом адамий общества вахаре цIаккха хургбоацаш дIабаккха безам бараш белггала коммунисташ ба. Из маIан долаш я массане а дерригa а герз дIададаккхара хьакъехьара советски предложенеш. Нагахьа санна дунен халкъий тIахьожам а оттабаь массане а дерригa а герз дIададаккхара малхбузехьарча паччахьалкхенашца вай барта дохалоре, тIаккха къастаргдар, ядерни герзашта деш дола тохкамаши уж герзаш хьаделгеи соцадари долаш дола дерригa атомнии водородни герзаш цIендаь дIадахари санна дола дешаш а.

Цхьабакъда, шераш дIаух. Массах комитети комиссии вIашагIъеллай герзаш дIададахара гIулакха, бакъда, хьабаьнна кепик миссел пайда бац царех. Мозий лувцача каьхато мозий санна, переговораша дIа а лийца багIийсаб герз дIададаккхара эксперташ. ХIана хул-теш из ишта? Герз дIададаккхара гIулакха барт хулбалара, аьнна, хеташ Советски Союзо а машар хьаштдолча кхыча мехкаша а хьегача къина капиталистически паччахьалкхенаша еча духьаленйн бутув пен духьал хIана увттал-теш? Социализманна духьал, машар хьаштдолча халкъашта духьал герзашцара къовсам лоаттабе империалисташа дагакхоабаш хиларах да из.

Пайдашта тIехьабаларо, вIалла хьал а ца бузаш, хIама яккхараи эксплуатаценеи тIаккхуеш хиларо хьахулийт империалистий агрессивни тIемаш. Дунен шоллагIча тIемал тIехьагIа шоай мехкаш экономически дегIадахкарах дIакъастаргдоаца дакъа даьI капиталистически монополеша тIема кийчлулгах, герзий кхоачамаш сихделгах. Социализма мехкий толамаша тIехь-тIехьа дукхагIа унзара боах империалисташ, гоамлу царна коммунизм. Царна гоама да дунен социализма системо доаха толамаш, шоашта кортамукъали шоай лоIаме кулгеи даккхара къовсам лоаттабеча халкъий дог-уйла цу системо тIаувзаш хилар. Империализма идеологашта гуччахь дохаш латт хIанзалца хьа капиталистически дуненна хийттараш. Советски Союзеи Америка ВIашагIкхийттача Штатийи промышленни а юртбоахама а производства боарамашта юкъера юкъ шерагара шерага кIезиглуш йоагIа. Американа тIехьа а кхийна, цул хьалха довла вай долалургдола ди гаьна дац.

Социалистически мехкашцарча классови эгIазлоно тувла а баь, коммунизмана духьал хулга шоай арахьарча политика ларI хилар кхайкаду цхьаццаболча империалистически деятелаша. Ужаш къаьна иллеш да, «антикоминтерновски пакта», «Рим-Берлин» оалаш хиннача соана хана ра лешаш да. ХIаьта фуд царех юхедисар? Соа кагьеннай, хIаьта «антикоминтерновски пакта» тувлабенна хинна автораш историе кхалаж тIа дIакхайсаб!

ГIулакх мишта латт аьлча, хьагучох, дукхагIа агрессивни долча империалистически гIозараштa хьашт хургдар машаре коммунистически общество хьалъяра планаш йохае. Бебашха социальни строй йолча мехкашта юкъе машаре яхь хулгах кхераш яр къаьгта капитализм я.

Америка ВIашагIкхийтта Штаташ а малхбузехьара кхыйола паччахьалкхенаш а тIема низаш Iоадеш я. Цар Iалаьмате дукха ахчаш ухийт герзий кхоачонга. Укх тIеххьарча шийтта шера кхоззанел а дукхагIа алсамъяьннай США дукхьала тIема гIулакхашта ю расходаш. Укх шера тIема эшамашта 53 миллиард доллар хьожаде лаьрхIад, цу тIа а хIанз дукха ха йоацаш США президента дIадийхар кхы тIа а 3,5 миллиард доллар хьахецилга. 1933-ча шера денз дунен шоллагIа тIом болабаллалца Гитлера доадаь хиннар миссел ахча доадаьд укх тIеххьарча итт шера Малхбузехьарча Германе тIема гIулакхашта, из а долаш дар белгала кIезигагIа хьахьоккхача официальни хоамах а да. 1961-ча шера Германе Федеративни Республика бюджета тIема статьяш кхы а 18 процент дегIаяьхкай. ТIема гIулакхашта Iалаьмате дукха ахчаш доаду империалистически кхыча паччахьалкхенаша а. Ший хана Даллеса кхайкаяь, социалистически мехкаш «дIададахара» политика юха а айе империалисташ гIертилга да из.

Цхьабакъда, иштарча политикана тIехьабаьннараша дагакхаба еза хIанз укх сахьате дунен тIа эттача низашта юкъера бокъонца йолаш йола юкъ-моттиг.

Дунен шинна лагера низаш шоайла цхьатарра вIаши нийс а деннад. СССР-и США-и вIаши кхоххалулга хилийта йиш а яц, аьлар Вене оаха тхоайла къамаьлаш деча хана США президента господина Кеннеде. хIана аьлча цу тайпарча вIаши кхоххкадалара тIехьале чIоагIа во хургьяр. ХIаьта-м хIама кхета а деш, дар аьлар г-на Кеннеде. Цох доаллар-м цунгара хьадаккха йиш яц. Цхьабакъда, вахаро дIадех, дика хабараш дийца ца Iеш, кхетамо хьалха доаха бахьанаш тIехьашка а тетташ, халкъаштеи паччахьалкхенаштеи боккха кхерам тIатувсача доазонел политике а тIех ца лелхаш паччахьалкхен деятелаш хулга.

Малхбузехьарча паччахьалкхений агрессивни гIозараша канцлера Аденауэра новкъосталца Малхбузехьарча Германе дерригa материальни а духовни а низаш дунен кхоалагIа тIом кийчбара мишта оарцагIдоах бебашха а ца хеташ хьежаш дагIа йиш яц вайга. Котбаьнараштa хьалхашка корта Iочу а бахийта, 16 шу хьалха машаречеи демократически новкъа дIагIолга тIаийца хинна хьалхара мохк бац хIанз Германе Федеративни Республика. Тахан Малхбузехьарча Германе реваншисташа корта хьалъайбаьб, тIагIортама операцешта Iомадеш а кийчдеш а дола доккха эскар да цар. Советски Союзана а социалистически кхыча мехкашта а духьал ерзаяь йолча Къилбаседа-атлантически тIема блока юкъе яхай ФРГ. Милитаризаци елга, реваншисташ хьаьрбалар, коммунизм а прогрессивни дола кхы дерригa гIулакхаш а гоам делгеи царца моастагIал леладелгеи пангермански традицеши уйлаши дийнъелга — гой иштта я тахан малхбузенгермански паччахьалкхен юхь.

Дунен кхыча цхьанна районе ца Iайннача тайпара дукха доагора материалаш Iайнай Европа юкъметте малхбузехьарча паччахьалкхенашта ларах. Дунен тIема ала юха а араэккхара бола кхерам укхаза ба.

Германена демилитаризаци демократизаци яра хьакъехьара союзнически соглашенеш малхбузехьарча паччахьалкхенаша ийрчагIча тайпара йохаяьчул тIехьагIа, алхха машара договор мара дац кхерамерча тайпара германски милитаризмеи реваншизми дегIаяхкара новкъарле ергьяр. Цудухьа ях вай, Советски Союз, США, Англи, Франци, Польша, Чехословаки, Югослави, гитлеровски Германена духьаларча тIем тIа дакъа лоацаш хинна дерригa мехкаш цхьан оагIорахьеи хьалха хиннача германски рейха бокъо шоашка йоагIаш йола ГДР-а ФРГ-аи вокх оагIорахьеи еррига оагIоний законех долча хьашташта маьшара дола машара договор де. Цо торо хулийтаргьяр, деррига бокъоний боарамаши дунен халкъашта юкъе леладеш дола гIулакхаши телха а ца деш тIема хьал тIа хулга цIендаь дIадаккхеи Европе машаргеи вIаши гIулакхаш а леладеш маьрша дахаргеи долха наькъаш цIендеи.

Малхбузехьарча Берлинера хьал боарам тIа доаладе а, хIаьта цунца паччахьалкхенашта юкъе ирбенна къовсам оттабара дола бахьанаш дIадаха а торо хулийтаргьяр Германеца машара договор даро. Дунен хьалхара тIом болабаларах хоам беш топаш яьнна йола ший тайпара сараево-сербски город хилийта йиш яц Малхбузехьарча Берлинах. Советски Союзо яххача тайпара, Малхбузехьарча Берлинах мукъа город йича, цох цхьаккха зе даргдацар цхьанна паччахьалкхен хьашташта а, сийна а. Арахьарча дуненца бувзамаш леладе Малхбузехьарча Берлина мукъа лургхилар къаьстта белгалдаккха машара договора тIа, ях вай. Мукъача города Малхбузехьарча Берлина ший лоIаме дегIаахареи кхерамзлени хьаштдоллаш бола тешам бала раьза да вай.

Машара договор оттадара тIа а кхувш, Советски правительствас дIакхайкаду: Малхбузехьарча Берлина кортамукъале ялара тIехьа да тхо, цхьабакъда, тIема оккупаце режим юхе а юташ хила-м йиш яц из. Массанена а ховш да, оккупацех цIаккха а кортамукъале ца хинналгеи, е цох из хургIоацилгеи. Хоза хета оалаш дац «тебагIаш тIа вагIа атта дац».

Германе беррига МалхбоалехьараIоалахой бакъдеш ба Германеца машара договор делгеи Малхбузехьарча Берлина мукъача города статус лулгеи динза дарг ца хилар. Малхбузехьара Берлин ший лаьттан тIа уллаш йолча Германски Демократически Республика правительство а раьза я вай предложенешта, хIаьта цу хьакъехьа цо заявлени а яй. Малхбузехьарча паччахьалкхенаша ак аьлар, цхьабакъда, Германе гIулакхаш машаре къоастадара хьакъехьа шоай оагIонгахьара предложени-м йоалаянзар цар. Малхбузехьара Германи кхерамерча тайпара дегIаухилга дагадоха а тIехьашкахьа хьажа а езаш-м яр уж. Из малхбоалехьа тIагIортар дот а доахаш, Германи герзашца Iалашъяра новкъостал деш яр малхбузехьара паччахьалкхенаш-м дунен хьалхара тIом йистебаьнначул тIехьагIа а. Цхьабакъда, хIаьта а герзаш эггара хьалха тIадийрзар когаш тIа юхауроатта а дунен тIа шоай доал оттадар духьа тIом болабе а германски милитаристашта новкъостал деш хиннараштa.

Ялтински декларацие тIа а санна, Потсдамски соглашене тIа а къоаггадаь оттадаь дар, милитаризми нацизми дIаяккхара немций халкъа новкъостал де деза Германерча оккупаце, аьнна. Германена оккупаци яра Ялтеи Потсдамеи барт а баь тIаийца еррига принципаш толхаяьй малхбузехьарча паччахьалкхенаша. Германи вIашагIйоаккхилгеи Малхбузехьарча Германе милитаристийи реваншистийи Iаьдал юхаоттаделгеи дIадоладир 1946 шу чакхдоаллаш оккупационни ши зона вIашагIтохара хьакъехьа малхбузехьарча паччахьалкхенаша баьча барто. Малхбузехьара германски сепаратни паччахьалкхе хьаярца, Парижски соглашенеш оттаярца, Малхбузехьара Германи НАТО-на юкъеяхьарца Малхбузехьарча паччахьалкхенаша шоашкара цIенъяь йохайир Потсдамски соглашени. Ара гIолла хьахиннадац цунца дувзаденна Малхбузехьарча Берлина а кхаь паччахьалкхен къаьстта йола оккупационни статус оттаяр. Цу кхаь оагIорахьарча оккупационни статусаца Малхбузехьарча паччахьалкхенаша шоаш бакътир Малхбузехьарча Берлинерча шоай оккупационни режима дунен халкъашта юкъерча бокъоний лард шоаш йохаялга а, из режим гуччахьарча тIема низашца мара латташ йоацилга а.

Тхо Вене вIашагIкхийттача хана президентага Кеннедега дIакхачийта хиннача германски дешах долча памятни записканa хIанз дукха ха йоацаш жоп деннад Америка ВIашагIкхийттача Штатий, Англе, Франце правительствашa. Юха а машара договор а ца деш Iе гIерт малхбузехьара паччахьалкхенаш. Цунна меттел цар хьалха тувс немцашта самоопределени ялареи Германи вIашагIтохареи идея. Немций самоопределенена оарцагIа баьннараш халкъаш кортамукъеи шоай лоIамеи хилара бокъонца бола доттагIий баларе-м дика дар. Цхьабакъда, кхы доккхагIа деце а, чIоагIа тамаш е езаш хIама да, самоопределени ярна тIахьехаш дола хабараш дувцараш бIаь шерашка халкъаш лоалла лоаттадаь а, арахьарча низ-Iоткъамах мукъа а даьнна самоопределени е дагахь халкъаша мел хьовзадаь гIулакх пхорчашцеи шодамашцеи теIадеш а бола нах хилча.

ХIанз «самоопределени» хьалха яьккха хьувзараш массехк шера Вьетнама халкъий цIий Iоъахийта, ворхI шера чухь Алжире къиза гIаьрахой тIом лелабу, империалистий тIема база шоай лаьттара дIаяккха тунисцаша алар мара, кхы гунахь а доацаш, Бизертеи Тунисеи гIо доацаш биса нах боабу империалисташ-колонизатораш ба. Ужаш бар, шоай лоIаме хилар духьа лоаттабеча къовсама гIайттача Конго патриотий цIий Iодахийтараш а къаман турпал Патрис Лумумба вийнараш а. Конго хIанз а сацанза къовсам латт. Ше мукъадалар духьа лелабу Ангола халкъа болам цIерацеи герзацеи тоIабе гIерт колонизатораш. ХIанз самоопределени хьаллоацаш бола нах шоаех хетийта гIертараш бецарий Египте тIемаца тIагIортилга вIашагIделлараш?

Тайп-тайпарча континентай мехкашкара къам-мукъадаккхара болам тоIабара политика лелаеш доал деш дола гIозараш долча Америка ВIашагIкхийттача Штаташка дукха дувц ше къастарах йолча лозунгах. Американски монополей лоIамах оттаьяр кубинцашта гоама волча Батиста Кубе хинна тиранически режим. ХIаьта кубински халкъ гIатта а гIетта, из диктатор тIера эккхаваьча хана американски империалисташ цкъа гIерта ца Iеш, дуккхаз а гIийртар тIема хьисапе чурча гIулакхашта юкъе лелхара наькъаца кубински революци хIалак е а бокъонца йола кортамукъал, боккъонца ше къаста гIерта халкъ тоIаде а. Дерригачa дуненна хов, американски монополеша Гватимале «шоаш къастарах» йола операци мишта чакхъяьккхар, цул совгIа, из операци чакхъяьккхар маьхах увттабаьча бандитий кулгашца, Гватемальски халкъа духьал дерзадаьча герза низаца. Кхыча мехкий чурча гIулакхашта империалисташ юкъелелхаш хилара масалаш дуккха а доаладе йиш яр. Из да Китайски Халкъа Республиках дIакъоастаде йиш йоаца дакъа дола гIайре Тайвань низах дIалацар. Из да Лаоса, Къулбехьерча Вьетнама, Къулбехьерча Корея, Африка а Латински Америка а дуккхача мехкий чурча гIулакхашта юкъелелхаш хилар. Нагахьа санна цу дерриганех а ше къастар лораделга оале, фуд хIаьта колониальни гIаьр яхар!

Ше къастарах йолча лозунгаца спекуляци еш ба германски халкъ вIашагIкхетара эггара чIоагIагIа духьал бараш. Из лозунг багара Iойиллац хIанз ший бизза къоастам бола чулоацам цунна юкъе чухьоча — германски Демократически Республика дIакхалла гIертача Канцлера Аденауэра.

ЮхавIашагIтохара деша хьакъехьа барт булургбий, нагахьа санна Малхбузерча Германе правительства Германски Демократически Республика правительстваца переговораш ярах ладувгIа а безам ца хилча?

Советски наха цIаккха дицлургдац, тIом болча хана гитлеровски эскара доакъоша шоаш атаке долхаш шоаш кара бига хинна вай кхалнахи бераши хьалха а даьха, царна тIехьашка лежкъаш хинна хилар. Иштта хIанз цу тайпара, ше къастарах йолча дикача лозунгашта тIехьашка шоай реванша планаш ложкъае гIерт германски милитаристаш, царца уж планаш къайлаяхьа гIерт — ше къастара хIама тоха гIортал шо, йоах.

Советски Союзо дика кхетаду, немецки халкъа Германе къам вIашагIкхетара гIулакх мел деза да. Иштта вIашагIкхета йиш хургьяц немций шоай мара. Малхбузера паччахьалкхенаш нах тешабе гIерт, шоаш из вIашагIкхетара тIехьа я, яхаш. Цхьабакъда, Германи вIашагIкхетара тIехьа вар, 1954 шера хиннача Парижски соглашеней хьакъехьа, США, Англе, Франце правительствашa даьча тайпара, алхха германски халкъа ший долча гIулакха юкъе лелха бокъо шийга йита гIертаргвац. ФРГ правительства чIоагIа раьза а хинна немций къама хьашташ дIадаьхар цу хана, уж НАТО юкъе дакъа лацарца хувцаш.

Хьокхаме да Малхбузерча Германе тIема производствана доазонаш увттаделга дувцаш йола Парижски соглашеней статьяшка юхахьожилга чIоагIа чакхдаккха гIерташ ФРГ правительство хилар. Германи вIашагIтохара гIулакха тIехь малхбузерча паччахьалкхений тIеххьара дош хиларах йола статьяш хувца аьнна цIаккха а дош оттадаьдац цо. Из дерригa даьчул тIехьагIа ФРГ-а а малхбузерча паччахьалкхений а правительстваша Германи вIашагIтохар мара кхы уйла йиц, шоаш яха куц увттаду, цул совгIа, цунна тIаетт цар ше къастарах йола лозунг а.

Малхбузе дага ца лоацаш фу дут Германеца машара договора дарах долча деша хьакъехьара вай позици толхае гIерташ.

Дукха ха йоацаш ше къамаьл деш Америка ВIашагIкхийттача Штатий президента дийцар, Советски Союза оагIонгахьара США довна тIахьехаш я, Малхбузерча Берлине бахача наьха кортамукъаленна кхерам ба, Советски Союз низ юкъе боалабечча дIакхаьчай, яхаш. Цо цхьа дош а аланзар гIулакха чулоацамах, Советски Союза Германеца машара договор е яхаш хиларах, цул совгIа, Германеца тIом беча юкъе дакъа лоацаш мел хиннача еррига чa паччахьалкхенашца цхьана цу договора хьалаш оттаде гIерташ хиларах. Шоай президентага ладийгIача, американски халкъа боккъалдар аьлча дагадоха а тарлургда вай дIабахача тIемах юхедисараш дIадаха а ца гIерташ, дунен кхоалагIа тIом хьоабе гIерт, аьнна.

СЕРДАЛО
2-гIа оагI. 13 август, 1961 шу.

1961-ча шера 7-ча августа радиои телевиденеи гӀолла

Н. С. ХРУЩЕВА даь къамаьл

Германецарча машара договора советски проекта малагӀча положенеша бахьан деннад-теш президента машар бохабе «кхерам» тӀатувсаш я Советски Союз ала? Германе ядерни герз леладергдоацаш, германски хӀанз дола доазонаш юридически чӀоагӀдергдолаш, германски шинна а пачхьалкхенна йизза суверенитет лургйолаш, уж ВӀашагӀкхийттача Къамий Организаце хьаэцаргйолаш оттаяь предложенеш-х мичий уж?

Кхерамаш тӀатувсилга леладер боккъалдар аьлча США президент ше ва. Германеца машара договор деьнна яьча вай предложенена ультиматума хьисапе жоп дала а эхь хетанзар цунна. Ше деш дола кхерамаш чӀоагӀдеча хьисапе президента хьакхайкадир шоай тӀема низаш 217 эзар саг дукхагӀа хулийташ лаккхдарах, хӀаьта американски сенатораш чӀоагӀа дувца болабелар цхьаболча категорех запасе бола нах арме баханза баргбац, яхаш.

Америка ВӀашагӀкхийттача Штаташка гӀоргйоах хӀанз тӀема истери. Цунца цхьана цхьабараша американски халкъа хьехам бу къаьстта кхерам болаш хӀама хургдац, кхыметтел тӀом болалой а, яхаш. Цхьабакъда американски кулгалхой оагӀонгахьара зуламе йола лоаца уйла хургьяр социалистически пачхьалкхенашта духхьал тӀом а хьоабаь, из цхьан боарамах лоатталургба, аьнна цӀенхаштта лерхӀаш хилча. Нагахьа санна низ бола экономикеи ядерни герза доккхий кхоачамаши долаш йола ши гигант — Советски Союзи Америка ВӀашагӀкхийтта Штаташи вӀаши кхохкаелча, тӀаккха цу оагӀонех цхьаккханс а мукӀарло де тугаргдац ше эшара, шийга мел йолча ерригача а тӀема средствaех пайда эцаца, царца эггара дукхагӀа хӀама хӀалакдераш а йолаш. Из эший американски халкъа, боккъалдар аьлча из де гӀертий американски правительство? Цхьабакъда нагахьа санна Термоядерни герз юкъе а доаладеш бола хӀанзара тӀом фуд ховш США кулгалхой бале, тӀаккха цар хӀана кхохкадолийт хьал, ше къамаьл деш президента Кеннеде даьча тайпара?

Кхетадеш ма дий, дунен кхоалагӀа тӀом, нагахьа санна из болабелча, алхха йоккхача шин пачхьалкхенна—Советски Союзаи Америка ВӀашагӀкхийттача Штаташтеи юкъе дуэль оттарца кхоачам баь Ӏерг ца хилар. США-с ехкача тӀема союзий базаша дӀалийца пачхьалкхенаш цхьа итт хинна Ӏац, уж а гӀоргъяр тӀема юкъе, цу дерриганей а лоархӀам бу вай. Нагахьа санна империалисташа тӀом хьоабича США территорена меттел агрессора союзникаш воашта кхерам хургбоацача боахаш а дерригача дунен тӀа юкъ-юкъе яда американски тӀема базаш йохае а могаргдола, эшшаш йола тӀема средстваш воашка йолаш а да вай.

Социалистически лагерца тӀом бара йола моттиг шийх хиннача моллагӀча а пачхьалкхенна хӀама доладеш бола вай берригa низ шийца бола чӀоагӀа хӀама кхетаргья. Къилбаседаи Къулбехьени юкъе граждански тӀом хиннача хана денз, бӀаь шера ший территоре тӀа тӀема операцеш бӀарга ца яйнача, тӀом бӀарга ца байнача американски халкъа цӀагӀа а кхоачаргба тӀом. Вай цхьаннена а кхерам тӀатувса безам болаш дац. НАТО членаш йолча пачхьалкхений политика шоайх тийша яраштa хьехам бала мара гӀертац вай.

Кхыметтел машара уйлашта чӀоагӀа гаьна латтача деятелаша а кхетаду шоай мехкаш унзарча хьал тӀа дунен кхоалагӀча тӀемо оттадергхилар. Боннски правительства оборона министра Штрауса аьннар доаладе безам бар са. Кепайоазон викалашта хьалхашка цкъа ше къамаьл деш цо мукӀарло дир, «тӀом хилча Германи а Европа кхыдола мехкаш а хӀалак хурдгар» аьнна. Господин оборона министр бакълув. Из ше аьлча, цо ше а йита езар тӀема кийчвалара уйлаш, цӀерца ловзар деш волча канцлера Аденауэра а иштта хьехам бе безар цо.

Къайла а ца кхухьаш духхьал дӀаала деза, новкъостий, хӀанз малхбузерча пачхьалкхенаша дуне кхерамерча доазон тӀа дугаш килар, социалистически пачхьалкхенашта империалисташа тӀема кхерам тӀабахьаргбац аьнна ала йиш ца хилар.

Са безам ба шоана тешам бала, КПСС Центральни Комитетои Советски правительствеи тӀом хьовлга соцаде шоай де йиш мел яр деш хиларахи дерг хиларахи. Цхьабакъда цхьадар вайх тийша а дац. Нагахьа санна империализмо Ӏовдал гӀа а баьккха, тӀема авантюра хьоайойя, дерригача дуненна чӀоагӀа кхераме дола хьал тӀаоттаргда. Вай бокъонца фийла, кийча хила деза.

Вай тешаш да, нагахьа санна тӀом хиларахи ца хиларахи дола дош малхбузерча пачхьалкхенашкарча кхетам болча нахах тийша дале, цар тӀом хьоабайтарг ца хиларах. Нагахьа санна шоашта теха шоаш боабе гӀертача уйланна тӀехьабьнна нах котбоале, цӀарех тешам бала йиш яц.

Цунца дувзаденна са безам ба вохаро, хьаькъал дӀадахаро фу ду къахьокхаш сийлахь-боккха Даьхен тӀом болча хана хинна цхьа хӀама дагадохийта.

Советски Союзах гитлеровски Германи летача хьалхарча деношка Къулбехьен-Малхбузен фронта Военни совета член вар со. Шоана дагадоагӀача тайпара, тӀом болабеннача юхье вайна пайда боалаш дацар хулаш хинна хӀамаш. Советски эскар халача хьал тӀа дар. ТӀом хиннача пхелагӀча дар е ялхлагӀча дар хац дийнахь фронта командующеца цхьана дага а даьнна, оаха цхьан танкови корпусе вахийтар Военни совета член вола инарал Вашугин, цу корпуса тӀема низах эггара а дикагӀа долча тайпара пайда эцарах дола приказ дӀадала. Корпусера ше юхавеча, со волча хьачувера Вашугин. ЧӀоагӀа халача, вехача хьал тӀа вар из. «Дерригa а хӀалак хиннад. Франце хиннар хулаш латт, дерригa дӀадаьннад. Аз сайна тохаргья» аьлар цо. Аз из юхасоцавир: «Фу ду Ӏа, Ӏовдал, кхетама чу вола!» Цхьабакъда са цхьаккха хӀама де а ца кхувш, хьал а яьккха, сона уллув, са бӀаргашта а гуш, шийна тепча техар цо.

Из гӀайгӀане хӀама хилар саг вохар бахьан долаш, ше леладер фуд ца ховш корзагӀваларах. Духхьал цунах тарде безам бац са. Цхьабакъда Малхбузе болаш-м ба бохаш а корзагӀбувлаш а нах. Аз дийцача историех цхьа саг велар, хӀаьта нагахьа санна хӀанзарча хьалашка хьаькъалах а тувлавенна, малхбузерча деятелех цхьанне дуне кердача тӀема юкъе чукхоссе, дуненна керда тӀом тӀаоттабойя, наха шоаш боабеча цу актах миллионаш, миллионаш бола нах хӀалак хургба.

Хьадувла къоастадергда вай германски машаре договор делга массане юкъара машар чӀоагӀбара иштта чӀоагӀа тӀехьатетта йиш йоацаш хӀанад? Фу хургдар германски машара договор делга кхы а массехк шу тӀехьадаьккхача? Из хургдар агрессивни низашта товр дар, цар низа хьалхашка, тӀехьашка довлар. Иштта эттача хьало, НАТО-и боннски правительствои Германе тӀа-тӀа а дукхагӀа дивизеш вӀашагӀтоха хьалхьоаергьяр, уж атомнии термоядерни терзаца Ӏалашъергьяр, Малхбузерча Германех дунен керда тӀом хьоабара кертера низ бергбар.

Советски Союз гӀерт тӀехьа а ца тетташ германски машара договор де, шийна цох къаьстта пайда эца дагахьа а доацаш. Вай гӀертац Малхбузера Берлин хьалаца, хӀанз дола Германе доазонаш хувца, Малхбузерча Германена тӀагӀорта. Вай де гӀертар духхьал цхьа хӀама да — германски машара договор дарца машар чӀоагӀбар.

Нагахьа санна малхбузерча пачхьалкхенаша шоай позицеш хувце, цар хьаькъала оазага ладувгӀе, вайца цхьана германски машара договор де уж кийча хуле, вай раьза хургда. Нагахьа санна вай машара договора проектах дар цхьаккха белгалдаьккха а тоаде лаьрхӀа а хӀама дале е цу деша хьакъехьа предложенеш яле, вай кийча да царга ладувгӀа меттел, чӀоагӀа таххаь, цар предложенешка хьажа а. Вай вӀалла а гӀертац малхбузерча пачхьалкхений законах доагӀа хьашташ дохаде, дунен шоллагӀа тӀом хинначул тӀехьагӀа хьахинна доазонаш хувца. Аз цунах цӀаькха а ях, тахан Советски правительства цӀерах.

Нагахьа санна малхбузера пачхьалкхенаш германски машара договор де юхагӀерташ хуле, вай из дош, уж а боацаш, къоастаде дезаргда.

Укх деношка Москве хилар Варшавски договора юкъе дакъа лоацача мехкий коммунистически болхлойи партей Центральни Комитетий хьалхарча секретарий Совещани. Германски машара договор дарах дувзаденна долча дешай хьакъехьа дагабьлар. Цу совещанех болча хоама тӀа аьннад, нагахьа санна малхбузера пачхьалкхенаш дӀахо а германски машара договор де ца тугаш хуле, тӀаккха, из договор де хьаштдола пачхьалкхенаш Германски Демократически Республикаца машара договор динза даргдац. Кхетадеш ма дий, иштта хӀама эттача Германски Демократически Республикага йизза суверенитет кхоачаргйолга, тӀаккха малхбузерча Берлинаца цун йолча территоре тӀа гӀолла чаккхйоалача коммуникацех пайда эцара дешаш ГДР-а правительствaца барт а болаш къоастадергхилар. Оккупационни хана СССР-еи малхбузерча пачхьалкхенаштеи юкъе Малхбузерча Берлине бахарах-бахкарах болча деша хьакъехьа баь барт бохоргба. Из дерригa а йизза нийсхо йолаш а новкъа хила доагӀаш а дац, аьнна хетадала доагӀар. Айя моллагӀча а пачхьалкхен территоре тӀарча коммуникацех пайда эца йиш мичий, цу пачхьалкхенца гӀулакх а доацаш. Из вӀалла а вӀаштӀехьдоацаш хургдар, из дунен халкъий бокъон элементарни принципашта духхьал хургдар.

Американски пачхьалкхен деятелаша йоах, ГДР-ца машаре договор дарца Советски Союз гӀерт Америка, Англе, Франце гӀулакх лохде, уж ца лархӀа. Америка викалий йиш яц Малхбузерча Берлинаца бувзам лоаттабара немцашкара мукъа беха, хӀана аьлча цар Советски Союзаца цхьана тӀом баьб гитлеровски Германена духхьал. Цар кхыметтел йоах, цу деша хьакъехьара СССР позици новкъостaшха йолча принципаша маяххара а яц, аморальни а я.

Цхьабакъда уж вӀалла а кӀала кӀийле йолаш еш уйлаш яц! Цкъадале, нагахьа санна моралахи юридически лардехи дувце, са безам бар США-си Японена духхьал тӀом лоаттабеш вай хиннача кхыча союзникашеи Японеца алхха шоаш, вай юкъе а доацаш, машаре сипаратни договор деши Японена капитуляци яра тӀера хьайоагӀача ерригача бокъонех, цунца цхьана капитуляце хьалаш Японе кхоачацдергдолаш тӀахьожам лоаттабара органашта юкъе дакъа лаццара бокъо а йолаш, доахаши бенна хьокхам. Цу тайпара, хьахул ши мораль, ши гӀулакх цаӀ шийнеи вож вайнеи.

ХӀаьта шоллагӀа-дале, малагӀа кӀийле йолаш йоах американцаша — цар цхьан пачхьалкхен деятела духхьал хьаьлар сога цунах — Малхбузерча Берлине дахара хьакъехьа долча дешах шоай гӀулакх хургдац ГДР-а правительствaца, хӀана аьлча из правительство демократически боацача новкъа хержа я. ХӀаьта из-м гӀожа аьл-дит ма дий. Лоацца аьлча, демократе принципай хьакъехьа Америка ВӀашагӀкхийттача Штатий доал деча гӀозарашца дувца доагӀаш дац. Укхаза вай тайп-тайпара да гӀулакх. Масала, ВӀашагӀкхийтта Штаташ фашисташ Франкои Салазарий санна болча «кортамукъарча дунен сийлахь-боккхача демократашца» доттагӀлени барт-цхьоагӀони гӀулакхаш долаш я.

Цу тӀа аьлча-м вай а ма хули воай доттагӀал доацача правительствашца гӀулакх леладе дезаш. Цхьабакъда вай царца гӀулакх леладу. Цу хьакъехьа е масала доалалургда сога. Малхбузерча Германе доазон тӀа гӀолла Москва—Париж яхача линех духхьал поездаш леларгйолаш Германе Федеративни Республикаца переговораш е езаш яр Советски Союз. Фу хилар цох? Дийца а дийца, йоагӀаш йола соглашени йир вай ФРГ-а правительствaца. ХӀанз Москва—Париж яха духхьалара машинникъ толамца болх беш ба. Воаш реалисташ хиларах тарра гӀулакх лаьцар вай из хӀама эттача: Германеца къиза, хала тӀом хиннабале а, из йистебаьнна дукха ха я, вӀаши юкъе латта гӀулакхаш лертӀа даха а деза практически хьахинначун лоархӀам бе а беза.

Цун е вокх пачхьалкхен территорена доал дарах йолча бокъон дош кхоалагӀча мехкий дош дац, цу пачхьалкхен халкъа да, цу халкъа викал йолча правительства къоастаде дезаш а да. Аз хӀанзза дийцачун хьакъехьа вай гӀулакх хилар Аденауэрца, хӀана аьлча Германе Федеративни Республика вола викал ва из, Германски Демократически Республика вола викал новкъост Ульбрихт хулаш санна, машара договор даьчул тӀехьагӀа Малхбузерча Берлине вахара-вара хьакъехьарча дешах цунца леладе деза гӀулакх. Из реальни дунен халкъий бокъон тӀара хьайоагӀа факт я, цун лоархӀам ца бича а баргбац.

Са цӀаькха а ала безам ба ГДР-ца машара договор деш, вай малхбузен пачхьалкхений законах дола хьашташ цхьаккха дохаде, толхаде гӀерташ доацилга. Малхбузерча Берлина гӀолга соцадарах, Малхбузен Берлина блокада ярах данне а деш къамаьл дац, тӀема еча кийчонна хьал кхохкаде безам бараша дагалувцаш да из дерригa а. Цхьабакъда халкъаша кхетадергда машар чӀоагӀбара тӀехьа малашб а дунен кхоалагӀа тӀом хьоабара уйлаш хьалхьераши цунна кийчо ераши малашб а.

ХӀаьта сенах латт гӀулакх? Машара договор даьчул тӀехьагӀа Малхбузерча Берлине йолхача коммуникацеш тӀа йизза йола суверенитет ГДР-та дӀаяла вай лерхӀаш хиларца дувзаденна иштта йоккха гӀар хӀана айъяь малхбузерча пачхьалкхенаша? Вайна кхерам тӀатасса хӀана гӀерт уж, низаш тахкара дувцаш?

Хулаш латтачун чӀоагӀа терко йича дувцар кхы а чӀоагӀагӀа, ценхаштагӀа дола хӀамаш хиларах вывод йинза валац. Германски Демократически Республика, ше суверенни пачхьалкхе хиларах тарра, ший ерригача территорена бизза тӀахьожам лоаттабе бокъо йолаш хилара мукӀарло де тигац империалисташа. ГДР социалистически пачхьалкхе йоланда из дегӀаахара новкъарле е гӀерт империалисташ хӀанз латтача хьалах. ГДР-на а социализма кхыча мехкашта а духхьал подрывной болх бара йола плацдарм еш пайда бу цар, Малхбузерча Берлинах тӀема хьакъехьара уйлаш кьалхьее, гӀар айе, шоай агентура массе а хана чу а уйт. Из шоай тийшаболх чакхбоаккхаш йола моттиг махулла шерьярах, Германски Демократически Республика мелъярах мара уйлаш яц империалисташа, хӀаьта царга йоах: «Сабарделаш, господаш, тхона дика хов шоана дезар фуд, шо мича кхача гӀерт, оаха машаре договора кулгаш а яздергда. ГДР-а тийшаболх бе гӀерта шун моттиг дӀа а къовларгья».

Цхьабакъда, цхьабарий ала тарлургда иштта чӀоагӀа хӀанз данза даргдоацаш дий теш Германецара машара договор? Из машара договор ца деш кхы а ши-кхо шу е кхы а дукхагӀа ха якхха мегаргьяцар теш? Цу гӀулакхо этта кхохкам дӀабоаккхаргбацар хьох, тӀема кхерам дӀабоаккхаргбацар?

-А, из иштта де йиш яц. Бакъдар ше мадарра хьаэца деза: барт бара ларда тӀа Германеца машара договор де тугаш яц Малхбузера пачхьалкхенаш. ТӀема кхерам тӀа а лоаттабеш, цар цу хана чухь дӀадех вай а ГДР-ца машара договор ца делга. Дукха а кӀезига а доацаш, цар безам ба шоашта дезар социалистически лагера качцолла. Малхбузерча Берлине вахарах-варах дола доши бӀарчча хьайийцача машара договорах дола доши царна даккха бахьан мара хӀама дац. Нагахьа санна вай машара договор ца дича, цунах цар лерхӀаргдар стратегически хьакъехьа вай тӀехьашка далар, шоаш дӀадехараш шер а дергдар. Цар дӀадехаргдар Германски Демократически Республикера социалистически строй дӀаяккхар. Нагахьа санна из цар кхоачашдича, тӀаккха цар Потсдамски соглашенех юхахьатеха хинна Польшаи Чехословакеи хьалха хинна лаьтташ дӀадаха декхар оттадергдар — хӀаьта уж Польшаи Чехословакеи лаьтташ ма дий. Нагахьа санна Малхбузерча пачхьалкхенашта из дерригa а дуделча, тӀаккха уж шоашта дагадоалла кертерадар — социалистически лагера дерригача мехкашкара социалистически строй дӀаяккха гӀортаргбар. Цар-м хӀанз а безам бар из де.

Гой цудухьа йиш яц машара договорах дола дош къоаста ца деш тӀехьатетта.

ГДР-ца машара договор дар цунен халкъий дерригa хьал дегӀадоаладара Ӏалаьмате боккха, дика лоархӀам болаш да. Машара договоро, къулба гӀовро санна, германски дерригача а халкъ дегӀадара, Европа машар безача халкъий цезала юкъе машар, кортамукъал, ший лоӀаме хилар, суверенитет Ӏалашъеш бола тешшаме никъ хьахьокхаргба.

Вай воай халкъага къайла а ца кхухьаш гуччахь дувц, эттача хьалах. Шоана ховчча тайпара, Советски правительства соцам баьб мехка оборонага дӀайохийта расходаш лаккхье, хӀанзалца санна духхьал вай воаш тӀема низаш кӀезигдеш соцаде. Цхьан дешаца аьлча, Советски Союза оборонни низ кхы а чӀоагӀагӀеи тешамегӀеи хилийтара динза мел даргдоаца гӀулакхаш ду. ДӀахо хулаш долча хӀамашка хьожаш а хургда вай, оттача хьалага хьежжа гӀулакхаш а леладергда. Хила тарлургдолаш да дӀахо йодача хана Советски Союза кхыча районашкарча дивизей чотах малхбузерча доазон йистера эскар вай дукхагӀа де дезаш. Цунца дувзаденна хила тарлургда вай дивизеш йизза хургйолаш резервистех цхьа дакъа арме хьеха а, моллагӀа хӀама хилча, духхьал отталургдолаш кийча хила дезаш а.

Иштта гӀулакхаш де хӀана лерхӀ Советски правительства? Уж гӀулакхаш жоп луш да. Америка ВӀашагӀкхийттача Штаташа мобилизационни порядках дола гӀулакхаш деш да, тӀом хьоабара кхерам тӀатувс. Агрессивни тӀема блокашта юкъерча ВӀашагӀкхийттача Штатий союзникаша хьаллоац из кхерамера курс. Английски правительства дакххайкадьд цо ший эскар кхы тӀа а Малхбузерча Германе дохийтаргда, аьнна, Франце ший эскар Алжирера Европе цӀахьех.

Иштта дола хьал оттача хана кулгаш вӀашка и дехка дагӀар вай оагӀонгахьара мегаргдолац дац. Историе опыто хьех: шийна духхьал долаш хӀама ца хилча, агрессор хьаьрвоал, хӀаьта шийна духхьала хӀама даьлча, из кӀаьдагӀа хул, яхаш. Цу исторически опыта лоархӀам а беш, гӀулакхаш леладе деза вай.

Вай тешаш да дерригача советски халкъо, Советски правительства деш дола гӀулакхаш нийса кхетадергхиларах, эттача хьала цӀенхаштта уйла ергхиларах. Коммунизма гӀулакха тӀехь къовсам а лоаттабеш, тӀема халача шерашка шоай Даьхен кортамукъале лора а еш, оптемисташ хила а марксистско-ленински идеяш котъяргхиларах теша, а сийлахь-боккха ленински хьехам хьаийцар советски наха. Вай низ болаш да, вайна хов, хӀанза нагахьа санна халонаш отте, уж воаш эшаергхилар, коммунизм хьалъеча керда коталонаш йоахаргхилар.

Советски наьха ха безам хила мег вай тӀема низаш чӀоагӀдара кхы а дукхагӀа средстваш къоастае езаргьяц теш яха дош. Пунна жоп лурда аз. ЦК-аи правительстванеи цу гӀулакхаш хьалхе а хетачох, из де эшаш дац. Вайна кхоачам болаш я Даьхен оборона чӀоагӀъяра къоастаяь средстваш, вай промышленносто хӀанзехьа хьадаь а деш дола а тӀема гӀирсаш.

Оборонни гӀулакхаш чакхдоахаш, воай социалистически Даьхен низ чӀоагӀбеш, вай хьаю тайп-тайпара йола ракетни техника: континенташта юкъера баллистически ракеташ, стратегически тактически лаьрхӀа а атомнии водородни зарядаш йола а тайп-тайпара гаьна йолха ракеташ. Ракетни гӀулакх вайцига дика латт, цудухьа цунна кхы тӀа а средстваш къоастае эшаш яц. ТӀема техника кхыча тайпашта а йинзаргйоаца терко ю вайцига.

Вай социалистически мехка халкъеи правительстваи хьашташ цаӀаш а вӀаши хадаргдоацаш дувзаденна а да. Билла ца боагӀа мухь, гӀулакха хьашташта е ца йоагӀа халонаш халкъа качйохкаргьяц вай.

Советски правительство, дерригa советски халкъ а санна, тӀема психозо дунен халкъашта, царца Америка ВӀашагӀкхийттача Штатий, Франце, Англе, Малхбузехьарча Германе халкъаш а долаш, хала кхохкаденна деноша тӀаоттадергдола хӀама де безам болаш яц. Вай воай низ бар ду, дерг а да машара наькъаца, сатийна эттача хьале дунен халкъашта юкъе къовсаме латта дешаш къоастадара.

Советски Союз цхьаннеца а тӀом бе гӀерташ яц. Вайна езац цхьанне а территореш, цхьанне а рузкъаш. Вайна деза доагӀаш а дий наьха рузкъа, Советски Союзага доккхий Ӏалама рузкъа кхоачамаш, дегӀаена промышленность, Ӏилмахой, инженерий, техникий, болхлой, юрта бозхама къахьегамхой Ӏалаьмате дика кадраш хилча.

Советски правительства викалий, вай общественни наьха официальни а официальни йоацача а заявленеш тӀа Америка ВӀашагӀкхийттача Штаташка дуккхаза а яьхад: хьадувла, вӀаши маьхаш де вай, экономически а культурни а бувзамаш дегӀадоаладе вай. Америка ВӀашагӀкхийтта Штаташ йӀаьхий а низ болаш а я, вай а дӀаьхийи низ болаши да. Вайнеи царнеи юкъера гулакхаш сатийна долча хана цох дикадар хул дерригача мехкашкарча халкъашта.

Гой цудухьа цӀаькха а ях вай Америка ВӀашагӀкхийттача Штатий, Англе, Франце правительствашка: хьадувла, переговораш е цӀенача дегца гергача истола гонахьа ховш вай, хьадувла, тӀема психоз ергьяцар вай, атмосфера ӀоцӀенъе вай, термоядерни низаца а ца лувцаш, хьаькъалца оагӀув лувцаргба вай.

Фашистски армешта духхьал къовсам лоаттабаьча халача деношка советски салташца цхьана тӀом беш ший салтий хинна американски халкъ дика лоархӀаш а да вай. Вайна дага а доагӀа, ха а хов гитлеризм йохаеча юкъе английски халкъо малагӀа дакъа лаьцад. Вай лоархӀ Францеи сийлахь-доккха французски халкъи. Кхыметтел шоай мохк дӀалаьцача а, Гитлера ка яла ца тигача Франце турпалча къонгий, хьинар а денал а долча воай союзникий сий ду вай. Вайна иштта дагадоагӀа фашистски оккупанташта духхьал поляхаш, чехаш, югославаш, Европа кхыдола халкъаш мишта лийтар.

Нейтральни мехкий халкъашкеи правительствашкеи кхайка а царга хӀанз ала а безам бар са: юстара хила йиш яц шун, аьнна. Духхьал дерригача халкъаша низ тӀабахийтача мара соцалургбац агрессор, тӀаккха мара вайна дунен кхоалагӀча тӀемах адамашта бола кхерам тӀера боаккхалургбац. Духхьал дерригача халкъашеи правительствашеи низ тӀабахийтача мара машаре дахара сийлахь-йоккхий принципаш чакхйоахалургьяц, дунен халкъаша тӀахьожам а лоаттабеш массане а дерригa герз Ӏодилларах барт булургбац. ТӀом хиларахи ца хиларахи дола дош къоастадара хьакъехьа халкъаш а е правительстваш а дакъа ца лоацаш, къаста йиш яц.

Иштта да вай тахан дахаш дола хьал, иштта да дуне 1961 шу юкъе дахача хана ший йоакхонашцеи сагготонашцеи. Нагахьа санна дӀадахача шерашка иштта хьалаш хиннадий, тӀом ца беш хьаькъала наькъаца царех кӀалхара доаладеннадий, аьнна уйла йойя, историе опыто йоах, иштта а царна тара а хьалаш хиннад, хьаькъал кот а диннад. Вай парте Центральни Комитето, Советски правительства де йиш мел яр да а даьд, дерг а да советски халкъ, дерригача халкъий мехкаш тӀом боацаш цу халача хьала кӀалхара дахара. Вайна тӀом безац, цхьабакъда вай халкъ тӀаэттача хӀамах кхералургдац: низа духхьал низаца жоп лургда, хьаштдола агрессор вохавертва.

Бе-башха ца хеташ Ӏе йиш яц вай, дерригa а ше-шегӀа вӀаштӀехьдаргда аьнна Ӏе йиш яц вай. Духхьал хьинаро, денало, вай гӀулакх бакъхиларах болча чӀоагӀача тешамо, марксизма-ленинизма идеяшта мутӀахь хиларо, партена, Советски правительствана гонахьа кхотадаларо мара, духхьал цу гӀулакхаша мара кхы а керд-керда низаш лургдац вайна, духхьаленаш эшае новкъостал дергдац.

Машаре гӀулакхаш деш доахк вай, воай вахара дӀахо йола Ӏалаьмате йоккхий машара планаш чӀоагӀъергйолча съездага, Советски Союза Коммунистически парте XXII-ча съездага кийчлуш доахк вай.

Массанена а ховда вай тӀехьа тӀайоагӀача хана а машар бахьан чӀоагӀа къахьегаргдолга, керда тӀом хьа ца хилийта, машар лорабе дерригача советски халкъо ший оаз айергйолга, ший низ тӀабохийтаргболга.

Мукъаба сона КПСС Центральни Комитетеи Советски правительстваи цӀерах берригача советски гражданашка, моллагӀа болх беш а миччахьа а хӀанз уж бале а, е тӀахьехам беш царга кхайка: воай дукха езача социалистически Даьхен низ чӀоагӀбергба вай. ХӀаране къахьегам, хьинар, талант юкъарча къахьегама апара юкъе гӀойла. ТӀадамех океан хулаш санна, миллионаш болча советски наха дечох хьахул Советски правительства низ. Цунца латт коммунизм хьалъеш вай керда котолонаш йоахаргхиларах бола тешам.

Къахьегама а хӀаране ший долча вахаре а оаш толамаш дахар лов сона, дукха деза новкъостий!

МАШАРА ОАЗ

БОНН

8 август. (ТАСС). Радиои телевиденеи гӀолла Советски правительствана керте латтача Н. С. Хрущева даь къамаьл чӀоагӀа теркам тӀабаха тӀайийцар ФРГ политически гӀозараша. Цу къамаьла хьакъехьа цхьаккха тайпа а шийна хетар ала ца тугаш Ӏийр правительства викал, цу къамаьла ерригa текст Ӏоманянза яргьяц а аьнна.

Малхбузехьарча Германерча газеташа Н. С. Хрущева къамаьла хьалхарча оагӀонаш тӀа шерра изложенеш елар. Дуккхача газеташа шоай комментареш а тел цу къамаьла хьакъехьа. ДукхагӀа долча газеташа къаьстта кертахйоах, Малхбузехьенца машара переговораш е кийча я СССР, аьнна, Н. С. Хрущева яь заявлени. «Тоам бара уйланца дола Хрущева къамаьл, — белгалдоах «Нейе Рейн-цейтунга», — чакхдаьлар переговораш йолае, аьнна, малхбузехьарча пачхьалкхенашка беча тӀахьехамца».

Мохк тӀемах лорабелга чӀоагӀцара де торо я, аьнна, Советски правительствана керте латтачо хьакхайкадаь тулакхаш дувцача хана, США-си цун тӀема цхьоагӀонхошеи тӀема еш йола кийчо сихъяра лу жоп да из, яхача деша тӀадоагӀа дукхагӀа дола газеташ. «Укх дунен йоккхий пачхьалкхенаш тӀема кийчъенна а шоайла бизза тешам байна а йолча хана динза даргдоаца гӀулакхаш да уж, — йоах цу гӀулакхех «Нейе Рейн-цейтунг» яхача газето.

Германски деша хьакъехьа Советски Союзаца духхьала переговораш е еза ха хьакхаьча дукха ха я, яхаш, белгалдоах дукххача комментареш тӀа. «Генераль-анцейгер» яхача Боннски газето, цу тайпарча переговорашта цо кийчо во ю, яхаш, кхыметтел бехкаш а доах Малхбузенах.

Советски правительствана керте латтачо даьча къамаьла бокъонца доала маӀан толхаде а тайп-тайпара «човхамаш» цох хьоарчаде а гӀерташ моттигаш а нийслу, массаза а санна, Малхбузехьарча Германе кепайоазонаш тӀа. Масала, «Рейнише пост» яхача газето йоах, Малхбузехье агрессена тӀакхувш я яхача хана «долаш долчунна пропагандистски фальсификаци ю» Н. С. Хрущева.

НЬЮ-ЙОРК

7 август. (ТАСС). Советски радиои телевиденеи гӀолла СССР Министрий Совета Председатель Н. С. Хрущев ший къамаьл де волавенна массехк минот яьнначул тӀехьагӀа, цу къамаьла юкъера моттигаш кертах а йоахаш, Америка газеташкеи радиостанцешкеи сихха хоамаш де йолаелар американски информационни агентстваш.

Ассошиэйтед Пресси Юнайтед Пресс Интернейшнали яхача телеграфни агентствай эггара хьалхарча хоамаш-«молнеш» тӀа белгалдоах, къастанза дола дешаш переговорашца къоастаде малхбузехьарча пачхьалкхенашка яхаш, Н. С. Хрущева цу кхайкарал.

Н. С. Хрущева даьча къамаьла дух тӀа бовла, из довза Ӏалаьмате чӀоагӀа ловш ба американцаш. Н. С. Хрущев къамаьл де волавала дуккха а сахьаташ хьалха газеташеи радиостанцешеи газеташ дешарашкеи радиоладувгӀарашкеи дӀахайтар, Советски правительствана керте латтачо лоархӀаме къамаьл дергдолаш да, аьнна. «Нью-Йорк таймс» яхача газета редакцеи Эй Би Си яхача радиовещане компанеи ТАСС-а Нью-Йоркерча отделенега хаттар дахийтар, Н. С. Хрущева къамаьла ерригa текст шоашка маца хьакхачийта тарлургда, аьнна.

БУДАПЕШТ

8 август. (ТАСС). «Непсабадшаг» яхача газето кепа теха тахан арадаьккхад радиои телевиденеи гӀолла новкъоста Н. С. Хрущева даь дерригa къамаьл, хӀаьта «Мадьяр немзет», «Непсава» яхача газеташа шерра изложени еннай цу къамаьла. Къастанза дола дешаш машара наькъаца къоастадара шийгара де йиш мел йола хӀама деш я Советски Союз, яхаш, белгалдоах газеташа къамаьла текстана тӀехь даьча доккхийча керта йоазонашца.

«Советски Союз низ болаш хиларна а из машара тӀакхувш хиларна а тешал ду новкъоста Хрущева даьча къамаьло», яхаш, белгалдоах «Мадьяр немзета». ВӀалла тӀехьа а ца доахаш Германеца машара договор динза даргдац яха къамаьлацара моттигаш къаьстта белгалйоах газеташа.

ЛОНДОН

7 август. (ТАСС) корреспондента И. Стенина хьахойт: Советски правительствана керте латтача Н. С. Хрущева радиои телевиденеи гӀолла даь къамаьл чӀоагӀа уйла тӀаяха тӀайийцар Англе.

Радиога ладувгӀарашка, телевидене хьежарашка, газеташ дешарашка хьалхха а чӀоагӀа дӀахайкадир из къамаьл хургдолга.

Н. С. Хрущева къамаьл хӀа аьнна дӀадолалушшехь а, ший моллагӀа йола передачаш совца а яь, Советски правительствана керте латтачо даьча къамаьлацара керттера положенеш «молнешца» дӀаовца яьлар Рейтер яха агентство. Цул тӀехьагӀа къамаьла берригa чулоацам дӀабувца а яьлар агентство. Н. С. Хрущева къамаьла хьакъехьа иштта сиха хоамаш дир английски радиои телевиденеи а.

Н. С. ХРУЩЕВА ДЕШАШ ВАЙ ДЕГАШКАРА ДОАГӀАШ ДА

Малхбоалера-Малхбузе, Къулбехьара-Къилбаседе кхаччалца дерригача Советски лаьттан букъ тӀа, социалистически яхье баьнна, йоаржжаяь коммунизм хьалъеш боахк советски къахьегамхой. Укх шера апрель бетта 108 минута дуненна го баьккхача Гагарина даьчох бокъонца тамаш яь хьаькъалца бокъонца из эза, дистаь адамаш далалехьа... сигал 25 сахьат совгӀа ха а яьккха, ший кемаца дуненна гонахьа 17 го а баьккха ше могаш-маьрша, велавенна, дог гӀоздаьнна волаш, кема гӀаьхьа долаш, 7 августе лаьтта вессар шоллагӀа вола советски саг — Герман Степанович Титов!

Сийлахь-боккхача Октябра байракхо доал деча лаьттан букъ тӀа, фаьлгаша ювца тамашаш йицъеш, сомагӀа, вайна гуш, советски наьха хьаькъалца, кулгашца хьалъеш латт керда социалистически городаш, вахара гӀирсаш, культура гӀалаш! МассагӀ, массагӀ дегагӀоз я вай хьаеш, вайга йолаш — вай дегаш гӀоздаха, а курадаха а!

«ТӀемо воӀ ваьвац—воӀ виийнав», — яьхад вай даьша. Цудухьа вайна эшац тӀом: Вайна эш машар, къахьегам, ираз. 7 августе радиои телевиденеи гӀолла советски халкъага ше даьча кхайкаралца новкъоста Н. С. Хрущева тӀема духхьал, машара тӀехьа яхар — вай дегашкара доагӀаш да. Коммунистически парте гӀулакх—бокъон гӀулакх, котдаргдола гӀулакх хиларах бола тешам воай дегашка латташ дола вай воай берригача низаца, хьаькъалца тӀема духхьал, машара тӀехьа къовсаме латтаргда!

Хь-Б. МУТАЛИЕВ, писатель.

Машар, къахьегам—из да советски наха эшар

ЧӀоагӀа дог тохадолийташ дар Н. С. Хрущева радиои телевиденеи гӀолла укх шера 7-ча августа даь къамаьл. Советски правительствана керте латтача, машари иразлен вахари бахьан ший низ ца кхобеш къовсам лоаттабеча Н. С. Хрущева Советски мехкарча берригача гражданашка, миччахьа бахаш а болх беш а уж бале а, кхайкарал дир: вай Даьхен низ, дунен тӀара машар чӀоагӀбергба вай, аьнна. Цу къамаьлага ладийгӀачул тӀехьагӀа боарам боацаш хьинаре къахьега дог доагӀа дукха еза Даьхе кхы а низ болашагӀа хилийта.

США империалисташеи агрессивни блокашка гӀолларча цар союзникашеи Советски Союза, ерригача социализма лагера тӀема кхерам тувс. Вай, машаре къахьегаш, сийрда вахар дуллаш доахк, Советски адамаш кийча да моллагӀча тайпара воагӀе а вайна тӀаьвенача агрессора доагӀаш дола таӀазар де. Из де Советски Союз низ болаш хилар хьагойт советски наха карагӀдувлача доккхийча хӀамаша.

Машарера вахар, къахьега — цо торо хулийтаргья советски наха сиххагӀа сийрдача кхоаненга — коммунизмага баха!

Ф. АХРИЕВА, лор.

КЪАХЬЕГАМЦА ЧӀОАГӀБЕРГБА МАШАР

Укх шера 7-ча августа Н. С. Хрущева радиои телевиденеи гӀолла ший исторически къамаьл деш къаьгга йийцар Советски правительства чуреи арахьареи политика, тӀом хьоабе гӀертача агрессорий политика ше маярра гуча а яьккхар.

Цу къамаьлага ладийгӀачул тӀехьагӀа кхы а чӀоагӀагӀа къахьега дог доагӀа вай сий долча Даьхен низ чӀоагӀбара, сийрда вахар — коммунизм хьалъяра.

Тхо, Ӏилман болхлой, массе хана кийча да машар, вай Даьй-мехка низ чӀоагӀбара тхоашкара доагӀар де.

З. ДЖАМБУЛАТОВА,
Нохч-ГӀалгӀай исторе, метта, литература Ӏилма-тохкама института болхло.

ВАЙ ЗАМАН СИЙЛАХЬ-ДОККХА ДОКУМЕНТ

* * * * *

Машареи халкъа иразеи Программа

Ший кердача Программа проект дерригача халкъага ювцийта араяьккхай Советски Союза Коммунистически парте. Машари халкъа иrази бахьан долаш даиман къовсам лоаттабеш хиларах советски наха партена чІоагІа баркал оалаш да из исторически документ.

Адамий историе чу эггара хьалха машара байракх хьалайяьр а цІаккха Іо ца юллаш из дІахо кхухьар а вай парти я. Из дехкар кхоачаш а деш, Сийлахь-йоккха Октябрьски революци хинначул тІехьагІа империалистически тІема юкъера хьабаьккхар парте вай мохк, Іалаьмате халача хьалашка толам баьккхар граждански тІем тІа, парте тІахьехамца шоай Даьхе лорае уразттар берригa советски нах Сийлахь-боккха Даьй-мехка тІом хиннача шерашка. ДикагІа бола дуккха эзараш патриоташ парте ухар цу деношка.

Сийлахь-боккха Даьй-мехка тІом — из бар халкъашта машар баккхар духьа, тІема унзарленаш цІаккха а юхайоагІаргйоацаш дІаяхар духьа, адамаш даим иразе дахийтар духьа, лоал кач долла гІийртача фашизмана духьал коммунистически партега хьалхле а йолаш советски наха лоаттабаь тІом. Йоккхий халонаш а ловш ший дикагІа бола дуккха кІантий Іо а бехкаш цу тІем тІа баьккха толам цІаккха карара ца балийта уйла йолаш да советски халкъ. Цудухьа советски наьха дегаш къаьстта гІоздоах машар бахьанце лоаттабеча къовсама дешаш, вІашигІулаккхаш лeладеш паччахьалкхенаш маьрша яхара ленински принцип парте кердача Программа проекта тІа кІоаргrеи ходам болаши оттадаь хиларо.

Сийлахь-доккха декхар да парте кердача Программа проекта тІа оттадаьр — укх гаргарча ткъаь шера вай мехка коммунизм хьалъелга. Машара хьал тІа мара кхоачашде йиш йолаш декхар дац из. Цудухьа советски наха машар эш. Дунен тІа мел долча халкъел дикагІа советски наха хов тІом яхар фуй. Царна чІоагІа тоама ба из.

Дерригача дунен халкъашта юкъе машари доттагІали хулга, дерригa герзаш дІадоахилга, тІема герзех машаре балхаш дергдола машинаш елга, тІом хьайта тарлургдола дерригa бахьанаш дІа а даьха, тІема унзарленех адамаш даим мукъадоахилга — из да советски наха дезар.

Из советски наха дезар дизза хьал а лоацаш, вай парте ший кердача Программа проекта тІа къаьстта белгалдоах дунен тІа чІоагІа машар хилийтара бе-башха социальни системаш йолча паччахьалкхенашта юкъера гІулакхаш тоадара парте хадданза къовсам лоаттабергхилар. Халкъашта маэшшара из хиларца ба вай парте Программа сийлахь-боккха низ.

Бакъда, дицдалийта йиш яц, дунен тІа цхьаццабола нах машар хьаштдоацаш хилар. Уж ба адамаш хІалак деш болча тІемах шоай рузкъаш совдаха датакхоабаш бола монополисташ, малхбузехьарча Германера реваншизми японски милитаризми герзашца кийчъеш, шоай герз совдоахаш, адамашта духьал тІом кийчбеш йоахкача США монополисташ эггара хьалха а болаш. Берригa коммунисташ, эскареи флотеи тІемахой, берригa советски нах фелал йолаш, воай Даьхе а дунен машар а лорабе кийча болаш хулга дІадех цу гІулакхо.

Дукха езача парте керда Программа машареи халкъий иразеи сийлахь-доккха документ из хилзрах тарра, чІоагІа мога а ю аз, хІаьта из толамца кхоачашъергхиларах дог тийша а ва со.

А. ЗАБИЯКО,
1931 шера денз КПСС член, лектор-общественник.

Дошо дешаш да уж!

Парте кердача Программа проект цу дийнахьа араялга а ховш, дукха нах бар цу кІирандийнахьа газеташ кхачарга хьежаш ТІой-Юртарча почте гулбенна. Кхаьчар газеташ. Дерригдунен исторически лоархІам бола из документ дийша ваьлча гІоздаьнна дог мадарра дІадувца дешаш корадагІац. ІуйрийнаI лоамашта тІехьашкара хьал а баьнна, тІехь-тІехьа сийрдабоалаш, къагаш, бІохлуш, дунен тІа мел долча хІаманна шебеш бола тоам совбоаккхаш лакхлуш боагІача, са мел доаллача хІаманна эшаш болча маьлхаца нийсъе дог доагІар Советски Союза Коммунистически парте хьалхленца дерригача халкъашта Машар, Къахьегам, ПаргІато, Нийсхо, Ираз кхоллаш йоалла вай нана-Даьхе.

Долла хІама саг бахьанце, цун вахар тоадар духьа деш йолча вай парте баьча балхах хьадаьнна беркат къаьстта дика бІаргагу паччахьа хана цхьанна даькъе йоацаш хиннача Нохч-ГІалгІай республике, вай юрташка. ДІахо йодача хана дергдараш кхы а доккхагІа да. Промышленни продукци, юртбоахама продукци алсамйоаккхилга, цхьанна капиталистически мехка доацдача тайпара къахьегамхой вахара хьал-торо тоаелга, коммунизма кхетам бола нах хьалкхебелга, уж гІулакхаш кхоачашдара эша машар, халкъашта юкъера вошал чІоагІделга — иштта да парте хьалхашка оттаду керттера декхараш. Вахара юкъе даьхкача ма доккха маІан долаш дешаш да уж. Дошо дешаш да уж!

Парте программа проект ешача хана къаьстта дукхагІа уйла тІаяха дийшар аз халкъа дешара даькъе кхоачашде оттадаь гІулакхаш. Нах кхетамца кхебара а нахага дешийтара а маэшшара дуккха школаши культурно-сердалон учрежденеши хьалъяра йоккха программа кхоачашъе лерхІ парте. Ерригa школаш маэшшара дика цІенош дІа а кхаьча, цхьан сменах дешарга яргья. ХІара школе хургья балхаш де Іомалу мастерскеш, физически, химически, кхыйола кабинеташи лабораторешии, царел совнагІа, юрташкарча школашка — юртбоахама участкаш.

Вай мехка коммунизм хьалъяра сийлахь-йоккха Программа ши-шегІа кхоачашхургьяц. Из кхоачашъе езараш нах ба. Геттара дика къоагадаь белгалдаьккхаь КПСС кердача Программа проекта тІа, коммунизм хьалъергйолеи цу чу бахаргболеи нах мишта хила беза. Тхоах тийша а тийша, дешар дика ховш, коммунистически кхетам болаш, дунен гІулакхаш массе оагІорахьа а кІоартга довзаш нах царех кхебе, аьнна, парте тхога, хьехархошка, хьаденнад бераш.

«Вай ханара советски нах коммунизме бахаргба!» аьнна Советски Союза Коммунистически парте халкъага баьккхача хозача кхаа жоп а луш, оаха, хьехархоша, дош лу тхоашта тІадожа из доккха декхар сийленца кхоачашде.

Яххья ОСМИЕВ,
ТІой-Юртарча юкъерча школа хьехархо.

Сийлахьа, кхоачашъе йиш йолаш!

КПСС кердача Программа проект тІайолаш дола газеташ Наьсаре кхаьчача дийнахь, делкъийна хІама даа а ца водаш, газеташ дохкача киоске вахар со. Газет вІалла хьакхоаче а тамаш я-кх, аьнна, хеталуш, селла дукха бар газеташ эца баьхка нах. ТІеххьара а аргІа хьа а кхаьча, аз а ийцар газет. Цхьаккха дош тувла ца долийташ дийшар. Іалаьмате йоккха, сийлахьа, советски халкъага кхоачашъюлургйолаш я вай мехка коммунизм хьалъяра Программа.

Советски Союза Коммунистически парте Программа проект — вай заман эггара лоархІамегІара документ да. Коммунизм, гаьнара тІулакх а доацаш, вай гарггара иразе кхоане йолга хьахьокх цо.

Іалаьмате доккха декхар да вай парте советски халкъа хьалхашка оттадер. Цхьабакъда, из декхар дизза кхоачашдара массане а хьинаре къахьега деза.

Ма доккха ираз да-кх коммунизм хьалъеш боаллача вай мехка вахар а болх беш а хилар, ма доккха ираз да-кх ший кулгашца халкъашта гІоза вахар хьалдеш хилар!

М. ДАСКИЕВ,
инженер.

КПСС ХХІІ-ча съезда сийна доккхий декхараш тІаийцадар центральни ремонтно-механически завода № 3 йолча цеха болхлоша — шера йола план 11 бетта кхоачаш а яь, планал совгІа 3 эзар сома продукци яла.

Уж кхоачашдара чІоагтІа къахьийгад цеха болхлоша. Укх шера бархІ бетта йола план 123,2 процент кхоачашъяьй.

ХІанз сентябрь бетта чотах къахьегаш 20 эзар сома продукци арахийцаь цехо.

Уж толамаш доахаш шоай низ а хьинар а ца кходеш къахьийгад коммунистически къахьегама ударника токара Ткаченко Юре, токара Рыбаков Владимира, слесараша ГлуховгІар Викторей Анатолей, иштта кхыбараша а.

Сурта тІа: коммунистически къахьегама ударник токарь Ткаченко Юрий.

И. ПЛИЕВА сурт.

МАШАР, КЪАХЬЕГАМ, КОРТАМУКЪАЛЕ, ИРАЗ

Адамашка деза совгІат кхаьчад—машарах, къахьегамах, кортамукъаленах, иразах дола документ. Цу тІа хьахьекхад дунен истори дегІаахара сурт, керттерча даькъе коммунизм яхача деша къоастамболлаш маІан даьд. Эггара дог гІоздоаккхаш йолча Программа проекта раздела цІи я: «Коммунизм — дерригача адамий гІоза тІехьале я». Цу тайпарча адамий вахара гІозаленга кхачарна цхьанне а кходергдац къахьегами дегІацара низи меттел—ший дерригa вахар а.

Сона, культураца вувзавенна хиларах, къаьстта чІоагІа хьашт да общества культуран вахар тоадарах а дегІаахийтарах а йола раздел. Ма боккха болх а бехктокхам а тІабож советски писатела! Коммунистически обществе вахаргволча сага хьашташта, уйлашта, цунна эшарашта еззача тайпара йола искусство а литература а хьакхолла, из дегІаахийта декхар тІадож литератураи искусстваи болхлошта. Цудухьа цІаккха а ца хиннача тайпара дегІахаргба литература адамашта кхетам балара а эстетика а лоархІам, кхы а лакхагІа кхы а чІоагІагІа айлургда цун дикал а художественни говзала хьакъехьара дош а.

Программа проекта тІа нийса а къоасталуш а хьахьокх литература дегІаахара никъ—халкъа вахарцара бувзам чІоагІбелга, социалистически вахарах доахка хІамаш а цун рузкъаш а, эргалонаш а нийсеи художественно говзеи хьахьокхилга, кхетаме а къаьга а кердадар, коммунистически хьисап долаш мел дар белгалделга, общество дегІаахара духьале еш мел дар гучадоаккхилга а царца къовсам лоаттабелга а.

Иштта хьисапах а чулоацамах а мара советски литература дегІааха йиш ца хилара маІан нийса оттадаьд. Вай советски литератураца дикагІа мел йола произведенеш а из хьисап ларде лувцаш хьакхелла я.

Хьалха дІаяхача хана санна хІанз а советски писателий дог гІоздоаккхаш, онк айдеш дола Программа тІара дешаш къаьстта белгалдоалаш да: «Парте кІаьд ца луш йоакхо ергья искусство, литература, культура дегІаахийтара...»

Цу дешаша маярра хьахьокх вай парте литература дегІаахийтара ю йоакхо.

Литература болхлоша цІаккха а дицлургдоацаш дагахьа Іомаде деза уж сийрда дешаш.

Советски писателаша, хозача а чулоацамерча а дешаца политически эстетически пайда бе беза ший халкъа, дикача а гІозача а вахара мах, цун лоархІам, чулоацам, хозал кІоаргга дега тІа южийтаргйола кхетам бала беза коммунистически обществага водача советски сага. Халкъа гарга а дега чу бужаш а болча меттала язде деза писателаша говзаме литература.

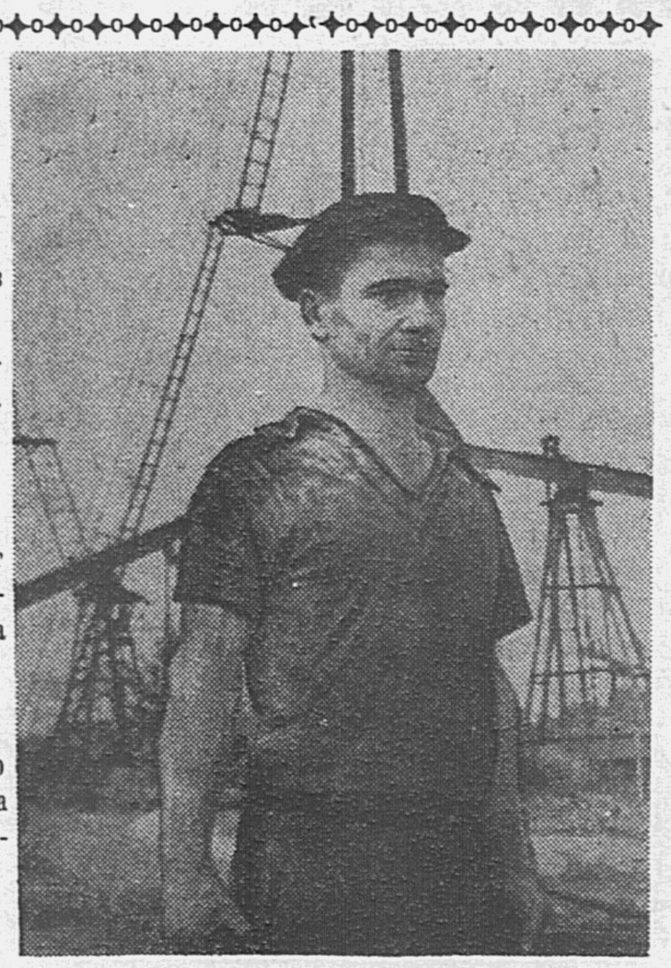
Коммунистически парте хьалхленца Советски халкъо йоккхий коталонаш яьхай, Шерра а кура а гІабоахаш коммунизмага дода халкъ кхы а тамашийнагІ долча толамашка кхоачаргхиларах теш вай, хІана аьлча вай парте байракха тІа яздаьд: дерригача халкъашта Машар, Къахьегам, Кортамукъале, Ираз.

Б. ЗЯЗИКОВ,
писатель.

Семилетка кхоалагІча шера план толамца кхоачашъяра хьинаре къахьегаш я «Октябрьнефта» мехкдаьтта промыслови управлене телемеханизированни промысла коллектив. ДукхагІа мехкдаьтта даккхара кердадараш балха юкъекхухьаш, хІара бетта йола план массаза тІеххоачашъеш хьайоагІа из коллектив.

Къаьстта чІоагІа дог гІоздаьккхар цар Советски Сюза Коммунистически парте Программа проекто. ДІахо йодача хана кхы а хьинар айдаь, толамца къахьегаргда оаха, йоах промысла берригача болхлоша.

Массаз а санна хІара дийнахьа йола балха заданеш 115—120 процент кхоачашъю скважинана лаьттан кІалха ремонт еча оператора Козлов Михаила, цун помощника Байгиреев Іаддарахьмана. Коммунистически къахьегама сийлен цІи яккха гІерташ къахьегаш ба уж.

Аьттехьарча сурта тІа — Байгиреев Іаьддарахьман.

Лохехьарча сурта тІа: (аьрдехьара аьттехьа) оператор Лабинцев, замерщица Кучеренко, мастер Дроздов, замерщица Михайлецкая, операторaш Александрова, Шишканов, Климченко, Лабиулин.

И. ПЛИЕВА сурташ.

Ираза никъ

Дегаш гІоздаьнна йийшар тха колонна коллективо парте Программа проект. Вай заман эггара лоархІамерчарех долча цу документа хІара мугІаро, хІара дешо цецвоаккх де лаьрхІа хІамаш Іалаьмате дукхеи доккхеи хиларах. Цхьабакъда цецваккхарца цхьана вай парте де лерхІар кхоачашхургхилара теша а ву парте хьабенача наькъага а, таханарча гІулакхашка а ладийгІача.

Соахка июль бетта болабаьбар тха коллективо коммунистически къахьегама колонна цІи яккхара тІехьа бола къовсам. Ткъаь ийс бригада юкъе йоагІача тха колонна членаша массане а хьинаре къахьегарах из сийлен цІи тиллар тха коллективах. Доагор кходелга, беза мухь бола поездаш кхувлилга, балха хьокхамаш лакха лоаттаделга, машинистий говзал хадданза лакхъелга вІаштІехьдалийтар тха коллектива членаш лакха кхетам болаш хиларо, къахьегама дисциплина дика хиларо.

Духхьал цу тхоай коллектива гІулакхех а тхо тийшад болх овсаре барал совгІа, керда, кхетаме саг хьалкхевер а коммунистически къахьегам хиларах. ХІаьта хІанз вай парте а ший Программаца наха хьахьокхар коммунистически къахьегама никъ ба. Тхо гІоргда цу сийлен наькъа тІа тІолла!

К. ЛЮТОВ,
Гудермесски локомотивни депо тепловозникий коммунистически къахьегама колонна кулгалхо.

Лакхдергда толамаш!

Дог гІоздаларца тІаийцай аз Советски Союза Коммунистически парте кердача Программа проект. Мишта даргдац дог гІоза! Берригача советски наха дата мел доалла хІама да исторически документа тІа дувцар.

Берригa советски нах санна со а дог тийша ва цу Программа проекта тІа де лаьрхІараш кхоачашхургхиларах. Из дика бІаргагу парте кердача Программа проекто къахьегамхоша мел гІадбаха тІаийцай хьежача.

Сайха аргда аз. КПСС ХХІІ-ча съезда сийна йоаржаьча социалистически яхье шерра дакъа лоац аз. 200 процентага кхаччалца тІеххоачашъю хІара смена йола заданеш. Укх шера апрель бетта коммунистически къахьегама ударника цІи яьккхай аз. Даьхенна кхы а чІоагІагІа пайда бе йиш хургйолаш сайрийна школе дешаш ва со. Производстве болх беша а шерра дакъа лоац аз общественни вахаре а. Города общественни порядок лорара йолча тха цеха дружина командир ва со.

Ший Программа проекта тІа вай парте къаьстта белгалдоаккх мишта хила веза коммунизме вахаргвола саг. Коммунистически идеяш — коммунистически гІулакхашца кхоачашъелга. Цул нийсагІа фу хургда! Аз дош лу коммунистически хьисапе ваха а болх бе а.

Албогачиев Дауд,
«Красный молот» завода № 6 йолча цеха прессовщик.

Ханнахьа кийчъе культпросветучрежденеш

Хинна кхоачамбоацараш юхедус

Йоакхо йолаш волча дас ший боахам цхьалха боаккхаш, Іана кийчо еш дола ахканара денош кхоачалуш латт.

Бахаш болча наьха пагІатта газеташ, журналаш, книжкаш деша йиш хургйолаш библиотекаш, шийлача хана тІера йІайха хІама Іо а яьккха, кино хьажа йиш хургйолаш клубаш хІанзехьа а дика кийчъе еза.

Уж тайпа учрежденеш дукха я Наьсарен районе: культура ши цІа, юрта бархІ клуб, кхойтта библиотека.

Боккха боахам ба из, дукха болх ба бе безар, хІаьта ха Іалаьмате кІезига йисай, 1 сентябрь тІаккхачалехьа текущи а капитальни а ремонт яь яккха маезий. Цу балхашта 7 эзар сом ахча къоастадаьд. хІанз укх сахьата хьадаьр кІезига да.

Июль бутт йистебоалаш ремонт яь яьккхай Пхьилекъонгий-Юртарчеи Іаьли-Юртарчеи клубашта, Экажкъонгий-Юртарчеи района культура цІени ремонт е йолаяьй.

Ремонт яь яьнна а еш а я, цхьабакъда ремонт дика-во яр—из кхыдола гІулакх да. Харцхургда ремонт массанахьа а дика я, аьлча.

Хьаэцаргья вай Пхьилекъонгий-Юртара клуб (заведующи Марзабеков). Цу клуба ремонт яь яьннай. Цхьабакъда кораштa кизгаш техадац, тховнах хий чуух, панелашта во а цхьаккха бос боацаш а хьекхад басар, наІараш чакхсадоатІаш я. Цу массанел а вогІа да, из иштта юте, Іай цу клубе, улица новкъа санна, мух чухьекхаргхилар. Дахча хІанз а денадаьннадац, хІаьта иштта яьча ремонтах ремонт яь яьннай, йоах района культура отделе.

ХІанз а ремонт е йолаяьяц библиотекана.

Ремонта дукха гаьна яьннаяц БурокІалхара клуб а (заведующи нов. Дзортов).

Цу юрташка-м ремонтни балхаш а мадой, хІаьта кхыча юрташка библиотекашкеи клубашкеи ремонт е дага а бац. СурхотІара, Яндрера, Долакха-Юртара, ТІой-Юртара, Экажкъонгий-Юртара клубаши библиотекащи воча цІеношка я, уж тоадареи цар чу порядок яреи йоакхо еш цхьаккха саг а вац. Пенаш деха, тховнех хий чуухаш, корий кизгаш деха, наІарашта доккха чакхсадоагІаш да уж цІенош. Цул совгІа цар чу пишкаш яц. Тховнаш Іочудахкара кхерам болаш да, тхов тІара гІайбаши сарпалаши 50 процент дохкаденна да, масала, СурхотІа. Экажкъонгий-Юртара клуб чуйола цІенош чухарцар кхерам болаш да, хІана аьлча цун дерригa дукъ тІалатта пен баьттІаб.

Района культура ЦІа чударaш дикагІа да цІенош, цхьабакъда буфета дІатІаваха кхераме я, хана аьлча цун дохка а денна, Іургаш доахкача ийна юкъе гІолла ког чубаха тарлургда.

Иштта тишденнача цІеношта боккъонца ремонт яра дукха гІишлош ю материалаш эш, уж тІая еза, дукха херх хьекха материалаш, герга хьу, тхов тІа юлла хІама эш. Цхьабакъда эца ахча а райпои Главснабсбытеи цхьайола материалаш а йоллашехь, тайп-тайпара бахьанаш а доахаш, района культура отдела болхлошеи клубай заведующешеи тІехьадоах ремонтни балхаш. Цар йоах, ахчана перечислени ярах материалаш хьахецац, хІаьта банко ахча кара хьа а лац. Духьале ер из гІулакх да аьлча бакъдац, кІалхара бала леха бахьан да из. ГІовнаш доттеи тхов тІа юллеи кирпишк ерригa еце а, хьалхарча кохьа болх дІаболабе вІаштІехьъяргьяр, тІехьагІа, тІаэшар цхьа ха яьлча а яхьаргйолаш.

Культпросветучрежденешта ремонт яра гІулакха чІоагІа во терко ю цхьаболча юрта Советий председателаша. Иштта хьал да Яндрей БурокІалхеи. БурокІалхарча юрта Совета секретара Ганижева лерхІ клуби библиотекеи тоаеш дІадохийта ахчеи болхлой низи дІадахийта ца лезаш доадеш дола хІама. Иштта уйла йолаш хилча Іан тІехь болх бергболаш клуби библиотекеи кийчъе йиш хургьяц.

Иштта хилар из дІадахача шера дукххача юрташка, Клубаши библиотекаши тоае хьожадаь хинна ахча кхыча тІулакхашка дІадахийтар из хила тарлургда укх шера а нагахьа санна района культура отдела кулгалхойи цун заведующи нов. Абадиеви цІенхаштта оарцагІа ца боале.

«Сердало» газета рейдови бригада:

А. КОТИЕВ,
ВЛКСМ-а райкома инструктор.
К. С. КОКУРХОЕВ,
КПСС райкома болхло.
В. НИКИТИН,
района газета болхло.
Р. НАУРБИЕВ,
«Сердало» газета собкор.

Доакъар кийчдаь доалаш латт

Шелковской района «Коминтерн» яхача колхоза комплексни бригада чІоагІа терко тІайохийт хьайбашта шортта доакъар Іалашдара. Ерригa йол хьекха баьннаб цу бригада болхлой, хІаьта кхашкара дерригa ча хьагулдаьд. Бригада аргІаш даьд 130 тонн чах, аьла хьеккхача 3875 тонн рожах, 65 тонн аьлах, 80 тонн люцернах.

ХІанз 60 гектара тІара суданка хьакха йолаенна бригада.

ГІожа доакъар кийчдеш къаьстта дика болх беш ба тракторист Федин Василий, йол хьокхараш Куськин Василий, Зыртов Алексей. Сезонах цу агрегато 300 гектар хьекхай. ХІара дийнахьа йола заданеш массаза а тІеххоачашъю цар.

Йол гулъеш ва Костиков Владимир. «ДТ-20» яхача тракторца хІара дийнахьа 40 гектара тІара йол гулъю Владимира.

А. ТУТАЕВ,
ВЛКСМ Наьсарен райкома секретарь.

Маякаш дукхагІа хулаш латт

ТІехь-тІехьагІа дукхагІа хулаш латт маякаш вай республике. Хьайбаш лeладеча даькъе цІи хеза маякаш ба Наурски района Ленина цІерахча колхоза вокхагІа вола жа Іу Плотников Фома Трофимович, жа лeладеча «Шелковской» совхоза вокхагІа вола жа Іу Эсмухамбетов Наурди, дуккха кхыбараш а.

Жа лeладерашта юкъе дика къахьегаш ба 1961 шера хІара 100 жийна тІехьа 148 Іаьхар хьалкхебаь Каргалински района «Красный пахарь» колхоза вокхагІа вола жа Іу Беймурзаев Бальбек, бІаь жийна тІехьа 140 Іаьхар хьалкхебаь Сунженски района «Красная Армия» яхача колхоза жа Іу Саламатин Дмитрий Николаевич, бІаь жийна тІехьа 134 Іаьхар хьалкхебаь Каргалински района «Октябра 12 шу» яхача колхоза вокхагІа вола жа Іу Якубов Хизар, 100 жийна тІехьа 120 Іаьхар хьалкхебаь цу колхоза вокхагІа вола жа Іу Ибаков Абдулла.

Кхыча маякашта юкъе къаьстта доккхий хьокхамаш тойташ ва Наурски района «Терский» совхоза вокхагІа вола жа Іу Пасмурнов Степан Семенович. 1961 шера шин жена Іулацарча хІара бІаь жийна тІехьа 128 Іаьхар хьалкхебаьб цо.

Іай жа дахкийтара нов. Ф. Т. Плотникова дІадоладаь дика гІулакх хьаллаьцад нов. С. С. Пасмурнова. Цун бригада шишша Іулаш вІашагІа а детташ жа лeладу. 1300 устагІа чубоагІаш долча шин Іула гІулакх деш бархІ сага меттел ялх саг ва, хІаьта царна новкъостал деш виъ саг ва, вешта аьлча 20 сага меттел итт саг ва шин Іула гІулакх деш. Жа дахкаш эггара бехктокхамегІа йолча хана кхы новкъостал доацаш шоаш дир цар дерригa балхаш. 628 цІунтох керда жа Іул вІашагІтехад нов. Пасмурнова. 12 саго гІулакх де дезача хІанз царга хьожаш 9 саг мара вац гІулакх а деш. Цул совгІа, укх шера жева цхьа Іул цхьатарра дахкаргдола гІулакх а вІаштІехьдаьккхад С. С. Пасмурнова.

М. ИНАРКИЕВ,
зоотехник.

Редактора зам. Дж. ХАМАТХАНОВ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 15, **Телефонаш:** редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара—2-45-48, партийни вахарен, экономикаи, письмойи отделий—2-25-72; корректорске—2-30-91;

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул, Сталина, 15, **Телефоны:** зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.

1918 шерарча 11-ча августа цІерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3.

Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.

СФ03117. Заказ № 4500.